

A magánszférához való jog

A szerzők a magánszférához való jog jogrendszerbeli elhelyezésére tesznek kísérletet. Warren és Brandeis cikke az első ebben a tárgyban született jogtudományi tanulmány, publikálására 1890-ben került sor. Az angolszász jog common law rendszerében a magánszférához való jog elismerésére tett javaslatuk a magánszféráról alkotott jogelmélet alapját képezi. A magánszférához való jogot úgy definiálják, mint azt a jogot, hogy az ember egyedül lehessen. Első ízben kerül magyarul az olvasó kezébe a magánszférához való jog diskurzus- megalapozó klasszikusa.

Szerzői információ:

Samuel D. Warren (1852–1910)

Jogász, Louis D. Brandeis évfolyamtársa volt a Harvard Egyetem jogi fakultásán. 1878 és 1889 között Brandeisszel közösen fenntartott ügyvédi irodájukban dolgozott. 1889-ben felhagyott az ügyvédi tevékenységgel és ettől kezdve a családi papírgyár ügyeivel foglalkozott. 1901 és 1907 között a papírgyár elnöke és a bostoni közélet prominens szereplője volt.

Louis D. Brandeis (1856–1941)

Jogász, Samuel D. Warren évfolyamtársa volt a Harvardon, majd sikeres ügyvéd Bostonban. 1916-ban a demokrata Woodrow Wilson elnök jelölte a legfelsőbb Bírósági bírójának. 1939-ig maradt hivatalban. Antimonopolista szemléletének és progresszív alkotmányértelmezésének köszönhetően, valamint a kis kormányzati apparátus híveként az egyik leghíresebb liberális alkotmánybíró volt. A magánszférához való jog alkotmányjogi megalapozása is a nevéhez fűződik.

Így hivatkozzon erre a cikkre:

Warren, Samuel D., Louis D. Brandeis. „A magánszférához való jog”.

Információs Társadalom V, 2. szám (2005): 7–31.

<https://dx.doi.org/10.22503/inftars.V.2005.2.1>

A folyóiratban közölt művek

a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább! 4.0

Nemzetközi Licenc feltételeinek megfelelően használhatók.

Samuel D. Warren és Louis D. Brandeis

A magánszférához való jog

„Ez csak a közgondolkodás, az emberek igazságérzete és az erkölcs elvei alapján ítélhető meg, amelyek új tárgyra alkalmazva precedens nélkül is megteremtik a szokásjogot, ami azután a gyakorlatban elfogadottá válik és még inkább megerősödik.”

J. Willes (Millar v. Taylor, 4 Burr 2303, 2312)

Az, hogy az ember személyének és tulajdonainak teljes körű védelemben kell részesünie, olyan régi elv, mint maga a common law; időről időre azonban szükséges, hogy a védelem jellegét és pontos terjedelmét újra meghatározzák. A politikai, társadalmi és gazdasági változások együtt járnak új jogok elismerésével, és a common law – miközben örökifjú marad – kibővül, hogy megfeleljen a társadalom új igényeinek. A régmúltban a jog csak az élet és a tulajdon fizikai természetű, vi et armis* végrehajtott sérelmeit orvosolta. Ekkor „az élethez való jog” csupán arra szolgált, hogy az embereket megvédje a tetteges bántalmazás különféle formáitól; szabadság lényegében a korlátozásoktól való mentességet jelentette, a tulajdonhoz való jog pedig az emberek földjének és jószágainak védelmét biztosította. Csak később került sor az ember szellemi világának, érzéseinek és intellektusának az elismerésére. A törvényesen biztosított jogok köre fokozatosan bővült, és az élethez való jog ma már az élet élvezetéhez való jogot is magában foglalja, beleértve az egyedül hagyatáshoz való jogot. A szabadsághoz való jog széleskörű polgári előjogok gyakorlását biztosítja; és a „tulajdon” kifejezés tartalma olyan mértékig kibővült, hogy felöleli a tulajdon valamennyi – kézzelfogható és nem kézzelfogható – formáját egyaránt.

Az ember érzéseinek a törvény által védett értéknek való elismerésével a tényleges testi sértés elleni védelmet kiterjesztették az efféle sérelmekre irányuló pusztán kíséreltek – például az erőszakos fellépés útján történő megfélemlítés – tiltására is: a tetteges bántalmazással kapcsolatos peres eljárások köre kibővült az erőszakkal való fenyegetés eseteivel.¹ Jóval később lehetővé vált az egyének védelme zavaró zajok és szagok, por és füst, valamint túlzott rezgések ellen is. Továbbfejlődött a birtokháborítás jogi fogalma.² Az érzelmek tiszteletben tartása hamarosan az ember testi valóján túlra is kiterjesztette a személy sérthetetlenségének elvét. Figyelembe vették az egyén jó hírnevét és tekintélyét, társai között betöltött társadalmi helyzetét, és megszületett a rágalmozás és becsületsértés elleni jogi védelem.³ Az emberek családi viszonyai az élet jogi fogalmának részévé váltak, és például egy feleség érzelmi elhidegülése jogorvoslati igényre adhatott alapot.⁴ Alkalmasint ez a jog nem érvényesült: az elcsábítás esetét például nem is-

¹ *Year Book, Li. Ass., Folio* 1999, pl. 60 (1348 vagy 1349). Ez tűnik az első feljegyzett esetnek, ahol egy polgár fenyegetése miatt keletkezett károkat megtérítették. [194. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

² Ezek a „bosszúságok” technikailag birtokháborítást jelentenek, de a tulajdon védelméhez való jog elismerése efféle bosszúságok által történő birtokháborítás esetén magában foglalja az emberi érzések elismerését is. [194. oldal, 2. jegyzet az eredetiben.]

* Erőszakkal és fegyverrel. – *A ford.*

³ *Year Book, Li. Ass., Folio* 177, pl. 19 (1356), (2 Finl. Reeves Eng. Law, 395). A rágalmozási perek történetében ez tűnik a legkorábbi feljegyzett esetnek. [194. oldal, 3. jegyzet az eredetiben.]

⁴ *Winsmore v. Greenbank*, Willes 577 (1745). [194. oldal, 4. jegyzet az eredetiben.]

mérték el a család becsületén esett sérelemként. Ám a társadalom igényeit még ilyenkor is kielégítették, mégpedig egy általános fiktív formula, a *per quod servitium amisit** alapján, ami lehetővé tette a károk elismerését, és rendszerint megfelelő eszközt nyújtott a szülők érzelmeit ért sérelem orvoslásához.⁵ Az élethez való jog kiterjesztéséhez hasonlóan kibővült a tulajdon jogi fogalma is. A fizikai tulajdonból kifejlődtek az abból eredő nem anyagi természetű jogok, majd megnyílt a nem anyagi jellegű tulajdon széles birodalma, beleértve az elme termékeit és folyamatait,⁶ például az irodalmi és művészi alkotásokat,⁷ a jó hírnevet,⁸ a kereskedelmi titkokat és a védjegyeket.⁹

A jog fejlődése elkerülhetetlen volt. A civilizáció haladásával együtt járó intenzív intellektuális és érzelmi élet, valamint az emberek lelkivilágát érintő kérdések előtérbe kerülése világossá tette mindenki számára, hogy az élet fájdalmainak, örömeinek és nyereségeinek csak egy része köthető a fizikailag létező dolgokhoz. A gondolatok, az érzelmek és az érzések is jogi elismerést követeltek, és a növekedés gyönyörű képessége, ami a *common law*-t jellemzi, lehetőséget adott a bírók kezébe ahhoz, hogy a törvényhozás közbeiktatása nélkül is megfelelő védelmet biztosítsanak mindezeknek az értékeknek.

Az újabb találmányok és gazdasági módszerek felhívják a figyelmet a következő lépésre, amit a személyiség védelme érdekében meg kell tenni. Biztosítani kell az egyén számára azt, aminek Cooley bírósága az „egyedül hagyatáshoz való jog” nevet adta.¹⁰

* A *per quod* formula alkalmazása arra a szokásjog által szentesített gyakorlatra épült, hogy a „gazdának”, ha valamely „szolgáját” munkaképtelenné tették, jogában állt az ezáltal elveszített szolgálat értékének megfelelő kártérítést követelni az azért felelős személytől. A mai joggyakorlatban ez úgy változott, hogy peres úton követelhető a sérülést szenvedett alkalmazottak bérének kifizetése a sérülés okozójától. – *A ford.*

⁵ A kereset lényege a [háztartási] szolgálat elvesztése; de azt mondták, hogy „nincs tudomásunk semmi olyan feljegyzett jogi esetről, amit valamely szülő indított volna, ahol az ilyen szolgálatok értékét tekintették a kár mértékének.” Cassoday, K. in *Lawery v. Crooke*, 52 Wis. 612, 623 (1881). Először az ügynevezett „konstruktív szolgálat” fogalmát vezették be, *Martin v. Paine*, 9 John. 387 (1812). Ezután a szülő érzszeit, a maga és családja becsületén esett sérelmet tekintették a kár legfontosabb elemének. *Bedford v. McKowl*, 3 Esp. 1992 (1800); *Andrews v. Askey*, 8 C. & P. 7 (1837); *Philips v. Hoyle*, 4 Gray, 568 (1855); *Phelin v. Kenderline*, 20 Pa. St. 354 (1853). Ezeknek a károknak az elismerése – úgy tűnik – mintegy a család becsületén esett sérelemnek a szülő személyét ért sérelemként való elismerése, mert közönséges esetben a szülői érzések pusztán sérelme, például a szülő szenvedése a gyermek fizikai sérülése esetén, nem számít kárelemnek. *Flemington v. Smithers*, 2 C. & P. 292 (1827); *Black v. Carrolton* R. R. Co., 10 La. Ann. 33 (1855); *Covington Street Ry. Col. v. Packer*, 9 Bush (1872). [p. 194. oldal, 5. jegyzet az eredetiben.]

⁶ „Yates bírósága az a felfogása, miszerint semmi sem tulajdon, ami nem jelölhető meg felismerhetően és nem szerezhető vissza jogtalan visszatartás vagy jogtalan eltulajdonítás iránt indított keresettel, igaz lehet a társadalom fejlődésének valamely korai fokán, amikor a tulajdon még egyszerű formájában jelenik meg, és sérelmének orvoslata is egyszerű, de nem igaz [a társadalom] civilizáltabb állapotában, amikor az élet és az abból eredő érdekek viszonyai bonyolultak.” Erle, J., in *Jefferys v. Boosey* 4 H. L. C. 815, 869 (1854). [194. oldal, 6. jegyzet az eredetiben.]

⁷ Úgy tűnik, hogy a [szellemi alkotásokhoz fűződő] szerzői jogot a magántulajdon sajátos fajtájaként Angliában először 1558-ban ismerték el. *Drone on Copyright*, 54, 61. [195. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

⁸ *Gibblett v. Read* 9 Mod. 459 (1743). Valószínűleg ebben a perben történt meg először a jó hírnév elismerése egyfajta tulajdonként. [195. oldal, 2. jegyzet az eredetiben.]

⁹ *Hogg v. Kirby*, 8 Vess. 215 (1803). Lord Hardwicke még 1742-ben is megtagadta, hogy egy védjegyet olyan tulajdonként kezeljen, amelynek a megsértése alapján ideiglenes tiltó végzés hozható. *Blanchard v. Hill*, 2 Atk. 484. [195. oldal, 3. jegyzet az eredetiben.]

¹⁰ *Cooley on Torts*, 2nd ed., 29. [195. oldal, 4. jegyzet az eredetiben.]

Az azonnal elkészülő fényképek révén a sajtó behatolt a magánélet, az otthonok szent és sérthetetlen területére, és számos új mechanikus készülék alkalmazása azzal fenyeget, hogy valóra válik a mondás, miszerint „amit a kamrában elstutognak, az közhírré tétetik a háztetőkről”. Évek óta érezzük annak szükségességét, hogy a magánszemélyek fényképeinek jogosulatlan közzététele ellen a jognak valamiféle védelmet kell nyújtania.¹¹ Az újságok tolatkodó behatolását a magánszférába, ami régóta érzékenyen érinti a társadalmat, a közelmúltban egy tehetséges író is a tollára tűzte.¹² Egy meglehetősen közismert eset állítólagos tényei, amelyek néhány hónappal ezelőtt egy alsóbíróság elé kerültek New Yorkban,¹³ közvetlenül megkívánták az arcképek közzétételével kapcsolatos jogok mérlegelését; és annak a kérdésnek, hogy a törvény vajon ebben és más összefüggésekben el fogja-e ismerni és védeni fogja-e a magánélethez való jogot, hamarosan bíróságaink elé kell kerülnie megfontolás céljából.

Sokan úgy gondolják, hogy az ilyen védelem kívánatossága, sőt szükségessége nem lehet kétséges. A sajtó minden irányban átlépi a magántulajdon és a tisztesség nyilvánvaló határait. A pletyka többé nemcsak a restek és a gonoszok kenyere, hanem üzletté vált, amit ipari méretekben, pimaszul úznak. A szexuális kapcsolatok részleteit – kérés-vár, sanda ízlések kielégítése érdekében – nyíltan terjesztik a napilapok hasábjain. Csupán azért, hogy az érzéketlen és lusta emberek elfoglalhassák magukat valamivel, hasábok tömegét töltik meg meddő pletykával, ami csak a családok belső köreibbe való illetéktelen behatolással szerezhető meg. Az élet intenzitása és komplexitása, ami együtt jár a civilizáció haladásával, szükségessé tesz némi visszavonulást a világtól. Az ember – a kultúra kifinomító hatása alatt – érzékenyebbé vált a nyilvánosságra, olyannyira, hogy a magány és a magánélet alapvető jelentőségű lett az egyén számára; a modern gazdaság és az újítások azonban – a magánszférába való behatolás lehetőségeivel – mentális szinten sokkal nagyobb fájdalomnak és gyötremnek tehetik ki az embert, mint amit a pusztán fizikai sérelem okoz. Ugyanakkor az ilyen fajta behatolás által okozott kár nem korlátozódik azoknak a személyeknek a szenvedésére, akik az újságírói vagy más beavatkozások áldozataivá válnak. Ezen a téren – mint az üzleti élet más ágazataiban is – a kínálat teremti meg a keresletet. Az ily módon illetlenül ellesett pletyka minden egyes cseppje maggá válik, amiből még több sarjad ki, és a terjesztéssel egyenes arányban rombolja az erkölcsöt és a társadalmi normákat. Még a látszólag ártatlan pletyka is sokat tud ártani, ha széles körben és kitartóan terjesztik. Lekicsinyít és eltorzít. Kicsinyít azáltal, hogy ellenkezőjére fordítja a dolgok viszonylagos fontosságát, el-

¹¹ 8 Amer. Law Reg. M. S. 1 (1869); 12 Wash. Law Rep. 353 (1884); 24 Sol. J. & Rep. 4 (1879). [195. oldal, 5. jegyzet az eredetiben.]

¹² Scribner's Magazine, 1890. július. E. L. Godkin, Esq., *The Rights of the Citizen: to His Reputation*. (Az állampolgár jogai: jó hírnevéhez) 65, 67. [195. oldal 6. jegyzet az eredetiben.]

¹³ *Marian Manola v. Stevens & Myers*, N. Y. Supreme Court, *New York Times* 1890. június 15., 18., 21. A panaszos itt azt állította, hogy miközben ő fellépett a Broadway színházban egy olyan szerepben, amely úgy kívánta, hogy harisnyanadrágban jelenjen meg, az alperesek, a *Castle in the Air* (Kastély a levegőben) nevű vállalat menedzsere és Myers fényképész az egyik páholyból – a beleegyezése nélkül – lopva, vakuval lefényképezték, és a felperes azt kívánta, hogy az alpereseket akadályozzák meg az általuk készített fénykép felhasználásában. Az ügyben *ex parte* előzetes tiltó végzést hoztak, és időpontot tűztek ki a végzés véglegessé tételének megvitására, de akkor senki sem jelent meg tiltakozni ez ellen. [195. oldal, 7. jegyzet az eredetiben.]

* (Egyoldalúan, az egyik fél – itt: az alperes – távollétében. – *A ford.*)

törpítve az emberek gondolatait és törekvéseit. Amikor az egyes személyekre vonatkozó pletyka a nyomtatás révén mintegy magasabb rangot kap és elfoglalja a közösség szempontjából valódi érdeklődésre számot tartó dolgok helyét, nem csoda, hogy a tudatlan és mások iránt tapintatlan emberek eltévesztik, mi fontos és mi nem az. Mivel a pletykát könnyű megérteni, és az emberi természetnek azt a gyenge oldalát veszi célba, ami sohasem huny szemet egészen mások botlásai és balszerencséje fölött, nem lepődhetünk meg azon, hogy a tehetséges elmék érdeklődését is kiváltja. Banalitásával lerombolja a gondolatok szilárdságát és az érzések finomságát egyaránt. Hervasztó hatása alatt semmiféle lelkesedés vagy elragadtatás sem szökkenhet szárba, és nem juthat kelendő táplálékhoz semmiféle emelkedett, nemeslelkű fellángolás.

Célunk annak a vizsgálatára, hogy a meglévő jog szolgáltat-e olyan elvet, ami megfelelően segítségül hívható az egyén magánéletének védelmére, és ha igen, akkor ez a védelem milyen természetű és mire terjed ki.

A magánélet elleni támadások által okozott sérelmek a felhasznált hasonló eszközök miatt felületesen emlékeztetnek azokra a jogsértésekre, amelyeket a jog a rágalmazás és a becsületsértés kategóriájába sorol, ám a magánszféra sérelmeire nyújtandó jogorvoslatnak a keresethez alapot adó nyomós okként kellene elfogadnia pusztán a sebzett érzéseket is. Az az elv viszont, amelyen a rágalmazás jogi fogalma nyugszik, a következmények egészen másféle csoportját öleli fel, mint amelyekre most kívánjuk ráirányítani a figyelmet. Ez az elv ugyanis csupán a jó hírnév sérelmeivel foglalkozik, azokkal a sérelmekkel, amelyeket az egyén a közösséghez fűződő külső kapcsolataiban szenved el azáltal, hogy társai nagybecsülését elveszíti. A rá vonatkozó híreszteléseknek – bármilyen széles körben terjednek is a róla közzétett információk és bármennyire nem tartoznak a nyilvánosságra – ahhoz, hogy eljárást vonjanak maguk után, célzatosan és közvetlenül ártalmasnak kell lenniük az adott személy másokhoz fűződő kapcsolataira. A szenvedő alanyt társai szemében gyűlöletessé, megvetendővé vagy nevetség tárgyává kell tenniük, ám az, hogy az efféle információk nyilvánosságra hozatala milyen hatással van az érintett személy saját önbecsülésére és saját érzéseire, nem lényegi eleme a keresetnek még akkor sem, ha a híresztelések írásban vagy nyomtatásban jelennek meg. Röviden, az ilyen fajta jogsértések, illetve az ezek kapcsán a rágalmazási és becsületsértési ügyekben általában elismert jogok – természetüket tekintve – inkább anyagi, mintsem szellemi vagy lelki jellegűek. A jognak ez az ága egyszerűen kiterjeszti a fizikai tulajdon védelmét bizonyos egyéb feltételekre is, amelyek a világban való boldoguláshoz szükségesek vagy hasznosak. Jogrendszerünk azonban nem ismer olyan elvet, melynek alapján pusztán az érzések sérelméért jóvátétel lenne megítélhető. Bármilyen fájdalmasak legyenek is valamely cselekmény mentális hatásai valaki számára, ha maga a cselekmény – bármennyire egyértelműen rosszhiszemű, sőt akár rosszindulatú legyen is – egyébként törvényes, akkor az általa okozott lelki szenvedés a jog szempontjából *damnum absque injuria*.^{*} Az érzések sérelmét a jogsérelemként elismert kár mértékének megállapításakor ma már valóban számításba lehet venni,¹⁴ ám a mi jogrendsze-

* Jogsértés nélküli káresemény, veszteség. – *A ford.*

¹⁴ Noha az „érzések” jogi értéke ma már általánosan elismert, a joggyakorlat bizonyos megkülönböztetéseket alkalmaz az esetek számos olyan csoportja között, amelyekben kártérítést lehet, vagy nem lehet kapni. Így például az erőszakkal való fenyegetés által okozott rémtület esetén a jogorvoslati kereset indításának a

rünk – eltérően a római jogtól – még az olyan mentális szenvedésre sem nyújt orvoslatozt, amit a merő gyalázkodás és a sértések okoznak, kivéve azt az esetet, ha valakinek a „becsülete” ellen egy másik személy szándékosan és alaptalanul támadást intéz.¹⁵

Annak a nézetnek az alátámasztásához azonban, hogy a common law elismer és támogat egy olyan elvet, ami a magánszférába való behatolás eseteire alkalmazható, nem szükséges segítségül hívni az elszenvedett sérelmek felületes értelmezése szerint hasonló eseteket, amelyekben valójában a jó hírnév elleni támadásról vagy valami más olyan cselekményről volt szó, ami a polgárok szemében becsületsértésnek számított. Az ilyen esetekben alkalmazandó jogi doktrínák ugyanis olyan jogok sérelmére vonatkoznak, amelyeket szokványosan a szellemi és művészi tulajdon védelmére a common law alapján biztosított jognak tekintenek, holott az ilyen esetekben – meggyőződésünk szerint – a magánszféra fenntartásához való általános jog alkalmazására volna szükség, ami helyesen értelmezve jogorvoslatozt nyújthatna a szóban forgó kártételekre.

A common law értelmében mindenki maga határozhatja meg, hogy gondolatait, véleményét és érzelmeit milyen mértékig kívánja másokkal megosztani.¹⁶ Kormányzati rendszerünkben senki sem kényszeríthető érzelmeinek kifejezésére (kivéve, ha a tanúk padján foglal helyet), és az emberek – még akkor is, ha úgy döntöttek, hogy kifejezésre juttatják azokat – általában fenntartják maguknak azt a lehetőséget, hogy a nyilvánosságra hozatal mértékét maguk határozzák meg. Ennek a jognak a létezése nem függ az éppen alkalmazott partikuláris kifejezési módtól. Lényegtelen, hogy a kifejezés sza-

lehetősége fennáll, de a sértett fél gondatlansága okozta ijedelem esetén nem. Ugyanakkor a testi sérüléssel párosuló rémület nem tekinthető az elszenvedett károk összetevőjének, még megalapozott kereset esetében sem, mint például a *Wyman v. Leavitt* ügy *trespass quare clausum fregit** esetében (71 Me. 227; *Canning v. Williamstown*, 1 Cush. 451). A károk elismerése a szülői érzések sérelmekor, például az elcsábítás vagy megrontás, a gyermekrablás (*Stowe v. Heywood*, 7 All. 188) vagy gyermek holttestének a temetkezési helyről való eltávolítása (*Meagher v. Briscoll*, 99 Mass. 281) esetén kivételnek tekinthető az általános szabály alól. Másrészt az érzések sérelme a rágalmozás és a becsületsértés, valamint a hamis vád cselekménye esetén a károk elismeret eleme. Az ilyen különbségtetelek – különféle olyan esetek között, amelyekben az érzelmei sérelme képezheti a kereset alapját, és a károk jogilag elismert elemének számíthat – ugyan nem logikusak, de gyakorlati szabályként kétségtelenül jó szolgálatot tesznek. Véleményünk szerint a hatóságok gyakorlatának vizsgálata alapján ki fog derülni, hogy az érzelmei sérüléséért járó kártérítést mindazokban az esetekben megítélték, amikor a cselekmény természetes és valószínűsíthető módon jelentősebb mentális szenvedést okozhatott. Ott azonban, ahol komolyabb lelki szenvedés nem volt várható, vagy ha mégis bekövetkezett, akkor természetes módon csak csekély mértékű lehetett, és mivel a fizikai sérülés látható jeleivel párosult, tág teret hagyott a képzel károk deklarálásának, nem nyújtottak módot kártérítésre. Az ebben a tárgyban hozott döntések jól illusztrálják, hogy törvényeinkben a logika alárendelt szerepet játszik az egészséges józan észjárással szemben. [197. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

* (Elzárt területre való behatolás útján megvalósult birtokháborítás. – *A ford.*)

¹⁵ „Jogsértés – szűkebb értelemben – a becsület, vagyis az egész személyiség mindennemű szándékos és jótalan megsértése egy másik személy által.” „Súlyos bántalmazás esete áll fenn nemcsak akkor, ha egy férfit ököllel vagy például bunkós bottal megütnek, vagy akár megkorbácsolnak, hanem akkor is, ha vele szemben becsmérlő kifejezéseket használnak.” *Salowski, Roman Law*, 668 és 669, n. 2. [198. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

¹⁶ „Bizonyos, hogy mindenkinek joga van saját érzelmeinek magában tartására, ha úgy tartja kedve. Minden bizonnyal joga van eldönteni, hogy érzelmeit nyilvánosságra kívánja-e hozni, vagy csupán barátainak enged azokba betekintést.” *Yates, J., in Millar v. Taylor*, 4 Burr. 2303, 2379 (1769). [198. oldal, 2. jegyzet az eredetiben.]

vak¹⁷ vagy más jelek¹⁸ segítségével, műalkotások útján¹⁸ vagy zenei eszközökkel²⁰ törté-
nik. E jog létezése nem függ továbbá sem a gondolatok vagy érzelmek természetétől
vagy azok értékétől, sem pedig a kifejezési eszközök kiválóságától.²¹ Ugyanaz a véde-
lem illeti meg a sebtében papírra vetett levelet és naplójegyzetet, mint a legértékesebb
költeményt vagy tanulmányt, ugyanaz a jog védi a kontármunkát és a ríktó mázol-
mányt, mint a mesterművet. Minden egyes ilyen esetben az egyén jogában áll annak el-
döntése, hogy nyilvánosságra hozassék-e az, ami az övé.²² Belegyezése nélkül senki
másnak nincs joga nyilvánosságra hozni az ő művét, semmilyen formában. Ez a jog telje-
sen független attól az anyagtól, amelyen keresztül a gondolatok, az érzelmek vagy az ér-
zések kifejezésre jutnak, a jog az anyagi megjelenési formától függetlenül vonatkozik
az elhangzó szóra, az elénekelt dalra vagy az eljátszott drámára. Ha például egy költe-
mény esetében a szerző mondandója anyagi formában, írásban fejeződik ki, a költő
megválhat a papírtól, amire a művét leírta, anélkül, hogy elveszítené magához az adott
megfogalmazáshoz fűződő jogát. Ez a jog csak akkor vesz el, amikor a szerző saját maga
bocsátja termékét a köz rendelkezésére, vagyis amikor hozzájárul annak publikálásá-
hoz.²³ Ugyanakkor teljesen független a szerzői jogoktól és azoknak a művészet birodal-
mára való kiterjesztésétől. A szerzői jogokat védő törvényeknek az a céljuk, hogy az író,
a zeneszerző vagy a művész számára biztosítsák a teljes anyagi hasznot, ami művének
publikálásából származik. A common law védelme pedig azt biztosítja, hogy a szerző
teljes mértékű ellenőrzést gyakoroljon a közzététel fölött, vagyis saját belátása szerint

¹⁷ *Nicols v. Pitman* 26 Ch. D. 374 (1884). [199. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

¹⁸ *Lee v. Simpson* 3 C. B. 871, 881; *Daly v. Palmer*, 6 Bladchf. 256. [199. oldal, 2. jegyzet az eredetiben.]

¹⁹ *Turner v. Robinson*, 3 C. B. 871, 881; S. C. ib. 510. [199. oldal, 3. jegyzet az eredetiben.]

²⁰ *Drone on Copyright*, 102. [199. oldal, 4. jegyzet az eredetiben.]

²¹ „Elfogadva, hogy a jog ezt mondja, ebben a tekintetben mi lehet ennek az alapja? Véleményem sze-
rint ez nem hozható összefüggésbe semmiféle különösebb irodalmi érdeklődéssel. Érdemes elődeinknek,
akiktől a common law ered, valószínűleg nem tartozott a legfőbb erényei közé, hogy a szavak patrónusai lettek
volna, de tudták a kötelességüket és ismerték a tulajdon védelmének szükségességét, és ezzel az általános
cállal – körültekintő módon – rugalmasan tágítható szabályokat fektettek le. Olyan szabályokat, amelyek
adaptálhatók a tulajdonnak a békés gyarapodás során létrejövő és bevezethető különféle formáihoz és mód-
zataihoz.”

„A szellemi munka írásban feljegyzett és megőrzött eredményei, a gondolatok és az érzelmek kifejező-
dései a tudás előrehaladásával és terjedésével, ahogy az emberi megismerés kultúrája fejlődött, olyan tulaj-
donformákká váltak, amelyeket nem lehetett [többé] figyelmen kívül hagyni. A modern törvényhozás be-
avatkozásai ebben a tárgyban – Anna királynő 1709. évi szerzői jogi törvényétől (*stat. 8 Anne*) kezdve, ami már
címében is azt vallja, hogy »a tanulás ösztönzésére« irányul, és bevezetésében azt a kifejezést használja, hogy
»bátorkodik megtenni« valamit – akár a szerzők jogainak bővítése, akár azok megnyirbálása érdekében mű-
ködtek, többé-kevésbé érintetlenül hagyták ezeket. Úgy találták, hogy a *common law*, ami lehetővé tette a tu-
lajdon védelmét, elegendő biztonságot nyújtott ezek számára is, legalábbis az író hozzájárulásával történő álta-
lános nyilvánosságra hozatalig.” Knight Bruce, V. C. in *Prince Albert v. Strange*, 2 DeGex & Sm 652, 695 (1849).
[199. oldal, 5. jegyzet az eredetiben.]

²² „A kérdés azonban nem a károk vagy az előnyök, a veszteség vagy a nyereség formájára vagy mérté-
kére vonatkozik. A kéziratok szerzőjének – függetlenül attól, hogy híres vagy ismeretlen, magas vagy alacsony
állású – joga van kijelenteni azokról, ha ártatlanok, hogy legyenek bár érdekes vagy unalmas, könnyű vagy ne-
héz, eladható vagy eladhatatlan olvasmányok, az ő hozzájárulása nélkül nem publikálhatók.” Knight Bruce, V.
C. in *Prince Albert v. Strange*, 2 DeGex & Sm 652, 694 (1849). [199. oldal, 6. jegyzet az eredetiben.]

²³ *Duke of Queensbury v. Shebbear*, 2 Adam 329 (1758); *Bartlett v. Crittenden*, 5 McLean 32, 41 (1849).
[200. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

dönthessen arról, hogy egyáltalán megtörténhet-e bármilyen nyilvánosságra hozatal.²⁴ A törvényes jognak csak akkor van értéke, ha megtörténik a közzététel, a common law által biztosított jog viszont elenyészik, amint sor kerül a publikációra.

Mi a sajátossága és mi az alapja ennek a jognak, ami lehetővé teszi a kéziratok vagy a műalkotások közzétételének megakadályozását? Azt állítottuk, hogy ez voltaképpen egyfajta tulajdonjog érvényesítését jelenti,²⁵ és e nézet elfogadásával kapcsolatban semmiféle nehézség nem merül fel mindaddig, amíg csupán az irodalmi és művészeti alkotások reprodukciójával van dolgunk. Ezek minden bizonnyal rendelkeznek a közönséges tulajdon számos attribútumával: átruházhatók, értékük van, és nyilvánosságra hozataluk vagy reprodukálásuk olyan felhasználást jelent, melynek révén ez az érték realizálható. Egyes esetekben azonban a mű értéke nem a publikációból származó nyereség megszerzésében nyilvánul meg, hanem a lélek békéjében vagy abban a megnyugvásban, amit a szerzőnek az a joga biztosít, hogy megakadályozhatja műve bármiféle publikációját. Ilyenkor ezt a jogot a tulajdonfogalom általánosan elfogadott értelmezésének megfelelően nehéz a tulajdonhoz fűződő jognak tekinteni. Valaki például a fiának küldött levélben vagy a naplójában megemlítheti, hogy egy bizonyos napon nem étkezett együtt a feleségével. Ebben az esetben senki, akinek ezek a papírok a kezébe juthatnak, nem hozhatná nyilvánosságra ezt az információt a világ számára, még akkor sem, ha jogosan jutott a dokumentumok birtokába. A tiltás nem korlátozódna csupán magáról a levélről vagy a naplóbejegyzésről készült másolatok publikálására, hanem kiterjedne az írások tartalmának nyilvánosságra hozatalára is. Mi az a dolog tehát, ami védelem alatt áll? Bizonyára nem az az intellektuális cselekedet, melynek során feljegyeztetett az a tény, hogy a férj nem étkezett a feleségével, hanem maga a tény. Nem a szellemi termék, hanem a magántermészetű esemény.

[Tegyük fel, hogy] valaki tucatnyi levelet ír különböző embereknek. [Ekkor] az sem lenne megengedve senkinek, hogy a megírt levelek listáját nyilvánosságra hozza. Ha a levelek vagy a napló tartalma irodalmi műként lenne védve, akkor a számukra nyújtott védelemnek mindarra ki kellene terjednie, amit a publikált írások számára a

²⁴ *Drone on Copyright* 102–104. *Parton v. Prang*, 3 Cliford 537, 548 (1872), *Jefferys v. Boosey*, 4 H. L. C. 815, 867, 962 (1854). [200. oldal, 2. jegyzet az eredetiben.]

²⁵ „A kérdés az lesz, hogy a vádirat megállapított-e tényeket, amelyeket a bíróság valami olyan polgári tulajdon sérelmeként vehet figyelembe, amit köteles megóvni. A bírói végzés nem tartható fenn semmi afféle elv alapján, hogy ha egy levelet például baráti kapcsolat keretében írtak, akkor akár a barátság fenntartása, akár annak megszakítása elegendő okot szolgáltatna a bíróság beavatkozására.” Lord Eldon in *Gee v. Pritchard*, 2 Swanst. 402, 413 (1818).

„A tulajdon védelmének elve alapján tehát az a helyzet, hogy a common law – olyan esetekben, amikor törvények nem támogatják és nem is akadályozzák – védi azoknak a gondolatoknak és érzéseknek a magán-szférában való megtartását, amelyeket írásban rögzítettek, ám szerzőjük nem kívánja, hogy általánosan ismertté váljanak.” Knight Bruce, V. C. in *Prince Albert v. Strange*, 2 DeGex & Sm 652, 695.

„Annak elismerése mellett, hogy a célszerűség és a közérdek mérlegelése sohasem tehető a polgári igazságszolgáltatás kizárólagos alapjává, továbbra is válaszra vár az a kérdés, hogy a felperest bármilyen alapon megilleti-e az a jogorvoslat, amire igényt tart. Számunkra úgy tűnik, hogy csupán egyetlen olyan jogcím van, amelynek alapján a felperes perelhet és amelyre a mi illetékességi körünkben nyújtható jogorvoslat támaszkodhat. Be kell értnünk annyival, hogy a magánlevelek írójuk hozzájárulása nélkül történő nyilvánosságra hozatala azon kizárólagos tulajdonjog megsértésének számít, ami a szerzőé marad még akkor is, ha a levelet elküldték a címzettnek, és még annak birtokában vannak.” Duer J., in *Woolsey v. Judd* 4 Duer 379, 384 (1855). [200. oldal, 3. jegyzet az eredetiben.]

szerzői jog biztosít. A szerzői jog azonban nem akadályozza meg a levelek felsorolását, sem pedig az azokban foglalt egyes tények nyilvánosságra hozatalát. A sorozatokat alkotó festményeket és a rézkarcokat védő szerzői jog megakadályozza a műalkotások mint egyedi képek reprodukcióját, a róluk készített listának vagy akár a képek leírásának a közzétételét azonban nem tiltja.²⁶ Am a híres *Prince Albert v. Strange* ügyben a bíróság úgy ítélte meg, hogy a common law nem csupán azoknak a rézkarcoknak a reprodukcióját tiltja meg, amelyeket a felperes és Viktória királynő a saját örömeikre alkottak, hanem azt is, hogy „ezeknek a leírását (legalábbis nyomtatásban vagy írásban) – akár több-kevesebb korlátozással vagy összefoglalás-szerűen, katalógusban vagy egyéb más formában, vagyis nem másolással vagy más módon létrehozott hasonlatosság révén – nyilvánosságra hozzák”.²⁷ Hasonlóképpen mindenféle irodalmi jelleget nélkülöző hí-

²⁶ „Nézetem szerint azok a művek, amelyeket – a kifejezés általánosan elfogadott értelmében – jogszerűen publikáltak, ebből a szempontból más megítélés alá esnek, mint azok, amelyek sohasem kerültek nyilvánosságra. Az előbbieki ki lehetnek téve annak, hogy lefordítsák, lerövidítsék, elemezzék, apró részletekben közöljék és értékeljék őket, vagy valami más módon foglalkozzanak velük, míg az utóbbiakkal mindez nem tehető meg.”

„Tegyük fel azonban, hogy lefordítás, lerövidítés vagy ismertetés helyett, ami például egy katalógus esetében történhet, valaki létrehozta a Lord Eldon kifejezésével »ártatlannak« nevezhető irodalmi művek sokaságát, amelyeket sohasem hozott nyilvánosságra, ám nem is veszítette el a jogát ahhoz, hogy megakadályozza a publikálásukat. És tegyük fel továbbá, hogy erről jogtalan módon tudomást szerzett valamely gátlástalan személy, aki a szerző felhatalmazása vagy hozzájárulása nélkül, a terjesztés szándékával kinyomat egy leíró jellegű katalógust, vagy akár csak egy egyszerű listát a kéziratokról. A törvény vajon megengedné ezt? Remélem és hiszem, hogy nem. Felfogásom szerint egy ilyen esetben is ugyanazok az elvek lennének irányadók, amelyek a jogbitorlás nyíltabb formáit megakadályozzák.”

„Azáltal, ha valakiről közzéteszik, hogy bizonyos személyeknek vagy bizonyos tárgyakról írt valamit, az illető nem csupán a szóbeszédnek lehet kitéve, hanem akár tönkre is tehető. Birtokában lehetnek például visszaküldött levelek, amelyeket olyan korábbi levelezőtársaihoz írt, akikkel a kapcsolattartás – bármennyire ártatlan is volt – utólag esetleg nemkívánatosná válhatott számára. Előfordulhat továbbá az is, hogy az írásai-ban fellelhető bizonyos megfogalmazásai más kontextusokban esetleg nem egyeztethetők össze a külvilág felé mutatott szokásaival vagy a világban elfoglalt pozíciójával. Még ma is vannak olyan hivatások, amelyekben fennáll az irodalmi tevékenység miatt történő elítéltetés veszélye, bár ez a veszély néha elkerülhető.”

„A kéziratok lehetnek olyan személyi művei is, akinek a neve önmagában is általános érdeklődést ébresztene akár csupán egy lista íránt is. Hány személyt lehetne említeni, akiknek a publikálatlan írásairól készített katalógus – életükben vagy haláluk után – igen kelendő áru lenne a piacon!” Knight Bruce, V. C. in *Prince Albert v. Strange*, 2 DeGex & Sm 652, 693 [201. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

²⁷ „Ha a rézkarcok másolatai vagy lenyomatai csupán eszközök az eredeti művekre vonatkozó információk és ismeretek terjesztéséhez, vajon nem ilyen eszköz a művekről készített lista és azok leírása is? Az eszközök különbözőek, de tárgyuk és hatásuk hasonló, mivel a tárgy és a hatás egyaránt mindkét esetben az, hogy többé-kevésbé köztudomásúvá tegye a szerző kiadatlan műveit és kompozícióit, amelyeket neki jogában áll teljes mértékben megtartani magának, saját kizárólagos használatára és örömére, és teljes mértékben, vagy amennyire neki tetszik, elzárni mások elől. A már nyilvánosságra hozott művekről készült rövidítések, fordítások, kivonatok és kritikai értékelések eseteti semmiféle összefüggésbe nem hozhatók a jelen kérdéssel; ezek mind a szerzői jog védelmét szolgáló törvényből fakadó jog kiterjesztésén alapulnak, és semmiféle analógiába nem állíthatók a kiadatlan kompozíciók szerzőinek kizárólagos jogaival, amelyek teljes egészében a common law szerinti tulajdonjogon alapulnak. Lord Cottenham in *Prince Albert v. Strange*, 1 McN. & G 23, 43 (1849).”

„Yates bíró ír a *Millar v. Taylor* ügyben azt mondta, hogy egy szerző esete egészen pontosan olyan, mint valamely új mechanikai gépezet feltalálójáé: a tulajdon tekintetében mindkét esetben ugyanazon az alapon álló eredeti műről van szó, legyen az akár műszaki, akár irodalmi alkotás, akár egy elbeszélő költemény, akár egy planetárium; és egy ember találmányának elbitorlása egy másik ember által éppen olyan erkölcsatlenség, mint más gondolatainak az eltulajdonítása. Az olyan műszaki vagy művészeti alkotások formájában megte-

rek publikálatlan gyűjteménye is védelmet élvez a kalózkodással szemben.²⁸ Az, hogy ez a védelem semmiféle pontosan értelmezhető módon nem alapulhat az irodalmi vagy művészi alkotás tulajdonjogán, még világosabbá válik, ha az a tárgy, amelynek a védelméről szó van, még csak nem is tűnhet szellemi alkotásnak, hanem közönséges, kézzelfogható dolog. Tegyük fel, hogy valakinek van egy drágakő- vagy ritkasággyűjteménye, amit a nyilvánosság elől elzárva tart. Aligha lehetne azt állítani, hogy bárki katalógust tehet közzé róluk, márpedig az abban felsorolt tételek jogi értelemben bizonyára semmivel sem inkább tekinthetők szellemi alkotásnak, mint amennyire például kályhák vagy székek hasonló gyűjteménye az volna.²⁹

sülő tulajdonnak, amelyeket valaki saját szórakoztatására, okulására vagy használatára hozott létre, minden bizonnyal van létjogosultsága, és ezek az alkotások, mielőtt szerzőjük nyilvánosságra hozná őket, megtámadhatók – ahogy én látom – nem csupán másolás, hanem leírás vagy katalogizálás útján is. Az ilyen művekről készült katalógusok – csakúgy, mint az írásokról készült jegyzékek – önmagukban is értékesek lehetnek. Hatékonyan bemutatják az elme hajlékonyságát és fordulatait, a művész érzéseit és ízlését, különösen akkor, ha az nem hivatásos. A mappa vagy a stúdió éppoly sokat elárulhat, mint az íróasztal. Valaki a saját otthonában elfoglalhatja magát olyan igen ártatlan módokon is, amelyek a társadalom elé tárva lerombolhatják életének nyugalmát, sőt akár az életben elért sikereit is semmivé tehetik. Véleményem szerint azonban mindenkinek megvan a joga azt mondani, hogy a magánéletének óráiban általa létrehozott termékek nem hozhatók nyilvánosságra az ő hozzájárulása nélkül, éspedig nemcsak akkor, ha ez rá nézve hátrányos következményekkel járna, hanem ugyanúgy akkor is, ha a közzététel minden bizonnyal érdemeket és előnyöket biztosítana számára.”

„Úgy gondolom tehát, hogy itt nem csupán arról van szó, hogy az alperes törvényellenes módon megsértette a felperes jogait, hanem olyan fajta betöréssel állunk szemben, ami egyfajta tulajdont érint, és ez – ha nem is még inkább, bizonyára nem is kevésbé – feljogosítja a felperest arra, hogy a jogsértést tiltó végzés megelőző jogorvoslatára tartson igényt, mivel ez valóban törvénytelen betolakodás, illetlen beforakodás és olyan jogbitolás, ami nemcsak a konvencionális jogszabályokat sérti meg, hanem sérti a tulajdon természet adta, velünk született érzékét is, ami természetes adottsága minden embernek; ha a betolakodás szó egyáltalán ki tudja fejezni az otthon privát szentélyében végrehajtott aljas kémkedést, ami egy otthonban (és ez a szó eddig szent volt számunkra), egy olyan család tagjainak otthonában történt, akiknek az élete és életvitele – egyéb megkérdőjelezhetetlen érdemeik mellett – közismerten a legmagasabb tiszteletet vívta ki ebben az országban.” Knight Bruce, V. C. in *Prince Albert v. Strange*, 2 DeGex & Sm 652, 696, 697. [202. oldal, 3. jegyzet az eredetiben.]

²⁸ *Kiernan v. Manhattan Quotation Co.*, 50 How. Pr. 194 (1876). [202. oldal, 2. jegyzet az eredetiben.]

²⁹ „Az alperes képviselője azt mondja, hogy annak a személynek, aki másvalakinek valamilyen tulajdonáról (bármennyire is titokban tarthatták vagy igyekeztek titokban tartani azt) a tulajdonos hozzájárulása nélkül tudomást szerez, egy bíróság semmiféle szabály vagy elv alapján nem tilthatja meg, akarata ellenére, hogy közzé tegye a világ számára ezt a tudását és tájékoztassa a világot az adott tulajdon mibenlétéről, nyilvánosan leírva azt akár szóban, akár írásban vagy nyomtatásban.

Én azonban kétségesnek tekintem, hogy ha a tulajdonos valamely magánjellegű tulajdonát – anélkül, hogy bárki másnak a jogait sértené – ténylegesen csak magának kívánja megtartani és elzárja a nyilvánosságtól, akkor az a személy, aki a tulajdonos kifejezett vagy hallgatólagos hozzájárulása nélkül tudomást szerez róla, az így megszerzett tudását jogosan felhasználhatná arra, hogy a szóban forgó tulajdonról készített leírást a tulajdonos hozzájárulása nélkül nyilvánosságra hozza.

Valószínűleg igaz, hogy egy ilyen közzététel olyan módon történne, vagy olyan fajta tulajdonra vonatkozna, ami a cselekedet jogosságának kérdését túlságosan csekély fontosságúvá tenné ahhoz, hogy figyelmet érdemeljen. El tudok azonban gondolni olyan eseteket, amelyekben egy effajta cselekedet olyan körülmények között valósulna meg, vagy olyan tulajdonnal történne, hogy ez az esemény súlyosan befolyásolhatná a tulajdonos érdekeit vagy érzéseit, vagy mindkettőt. Például ha egy művész befejezetlen művének jellemzőit és mondanivalóját időnek előtte a világ tudomására hozzák, ez mélységesen sérelmes és hátrányos lehet a művész számára; és nem lenne nehéz további példákat is felsorolni...

Elhangzott az az állítás, hogy egy gyűjtő drágaköveiről, érméiről, régiségeiről vagy más hasonló ritkaságairól a tulajdonos beleegyezése nélkül készült katalógus arra szolgálhatna, hogy ezeket a tárgyakat a [tulajdo-

Az a meggyőződés, hogy a kiadatlan kéziratok védelmének alapja a szűkebb értelemben vett tulajdon eszméje volt, egy kompetens bíróságot több esetben arra vezetett, hogy ne ítélje jogsértésnek bizonyos privát levelek közzétételét. Ennek az alapját az a megfontolás képezte, hogy „olyan levelek, amelyek nem rendelkeznek az irodalmi művek tulajdonságaival, nem lehetnek védelemre jogosult tulajdonok”, továbbá „a felperes nyilvánvalóan nem tekinthette a leveleket bármi olyan értékkel bírónak, mint amennyő az irodalmi műveké, mivel egy levél nem tekinthető ilyen értéknek a szerző számára, aki soha sem egyezne bele, hogy azt közzétegyék”.³⁰ Ezeket a döntéseket azonban nem követték mások,³¹ és nem tekinthető eldöntött kérdésnek, hogy a common law által bármilyen írás szerzőjének nyújtott védelem teljes mértékben független lenne az írás pénzbeli értékétől, belső érdemeitől vagy a közzétételre irányuló bármely szándéktól, illetve természeténél fogva teljesen független lenne attól az anyagtól, ha van ilyen egyáltalán, amelyen rögzítették, vagy attól a módtól, ahogyan a gondolatok vagy az érzések kifejezése történt.

Habár a bíróságok azt állították, hogy döntéseiket a szűken értelmezett tulajdonjog védelme alapján hozták meg, vannak példák szélesebb látókörű doktrína elfogadására is. Így például a már említett *Prince Albert v. Strange* ügyben mind az alkancellár, mind a lordkancellár véleménye – a fellebbezéskor – egy olyan, többé-kevésbé világosan meghatározott elv elfogadását mutatja, amely tágabb érvényű, mint azok, amelyeknek a megvitatására a tárgyalásokon sor került, és amely mindkettőjük érveléséhez a legfőbb alapot nyújtotta. Bruce alkancellár a magánügyek jogosulatlan nyilvánosságra hozatalának egy lehetséges példaként, amit a bíróság helyes eljárása esetén meg lehetne akadályozni, olyan levelek közzétételére hivatkozott, amelyeket valaki „bizonyos személyeknek, bizonyos tárgyról írt”. Nehéz azonban belátni, hogy ilyen esetben a szűkebb értelemben vett magánélethez fűződő bármilyen jog kérdésessé tehető. Nehéz belátni továbbá azt is, hogy az efféle írásoknak a nyilvánosság elé tárását csupán akkor kellene korlátozni, ha az nemcsak azzal fenyegeti az áldozatot, hogy gúny tárgyává válik, hanem akár tönkre is teheti, és nem ugyanolyan mértékben kellene tiltani akkor is, ha csak az a veszély áll fenn, hogy megkeseríti szerzőjük életét. Megfosztani valakit a potenciális bevételtől, amit a saját drágaköveiről készített katalógus publikálásával

nos] hozzájárulása nélkül használják fel; és minden bizonnyal igaz, hogy az effajta eljárás nem csupán éppen annyira megkeseríthetné egy gyűjtő életét, mint amennyire hízogó lehet egy másik számára, és nem csupán képzeletbeli szerencsétlenséget jelentene, hanem tényleges kárt okozhatna a tulajdonosnak a legközönségebb értelemben is. Az ilyen katalógusokra gyakran van igény még akkor is, ha nem leíró jellegűek, és ezek néha igen jelentékeny áron kelnek el. Ezek és a hasonló példák ennél fogva nem szükségképpen csupán az érzésekre vagy a képzeletvilágra mért csapást jelentenek: ez is fennállhat, és ezen kívül még valami más [jogsértés] is.” Knight Bruce, V. C. in *Prince Albert v. Strange*, 2 DeGex & Sm. 652, 689, 690. [203. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

³⁰ *Hoyt v. Mackenzie*, 3 Barb. Ch. 320, 324 (1848); *Wetmore v. Scovell*, 3 Edw. Ch. 515 (1842). Lásd Sir Thomas Plumer in 2 Ves. & B. 19 (1813). [203. oldal, 2. jegyzet az eredetiben.]

³¹ *Woolsey v. Judd* 4 Duer, 379, 404 (1855). „Olyan ítélet született, szerencsére a társadalom üdvére, miszerint a levelek írója, noha azokat bármilyen nyereségre vagy szellemi tulajdonnak számító irodalmi alkotás létrehozására való törekvés nélkül írta, rendelkezik olyan tulajdonjoggal a levelek tekintetében, hogy azok a hozzájárulása nélkül nem tárhatók a nyilvánosság elé, hacsak a polgári vagy büntető igazságszolgáltatás céljai nem követelik meg a nyilvánosságra hozatalukat.” Sir Samuel Romilly, Arg., in *Gee v. Pritchard*, 2 Swanst. 402, 418 (1818). Lásd azonban „*High on Injunctions*”, 3d. ed., § 1012, *contra*. [204. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

érhet el, önmagában nem tekinthető károsnak. A jövőbeli profit lehetősége nem olyan tulajdonjog, amit a jog általában elismer, tehát a jogellenes eljárásnak más jogokat kell sértenie. Ennek a jogsértésnek egyenlő mértékben erkölcsbe ütközőnek kell lennie, akár arról van szó, hogy megghiúsítják valamilyen profit megszerzését, amihez az illető maga is hozzájuthatna, ha a szóban forgó anyagot a számára visszataszító nyilvánosság elé tárná, akár pedig arról, hogy valaki haszonra tegyen szert mások lelki fájdalma és szenvedése árán. Az, hogy a pletyka terjesztője által megvalósított célt valami olyan dolog felhasználásával érték el, ami más valakié, mivel az ő magánéletéhez tartozó tény, amit helyesnek látott csakis saját magának megtartani, még akkor is igaz, ha a tulajdon fiktív fogalmát a szűkebb értelemben is meg akarjuk őrizni. Lord Cottenham azt mondta, hogy az ember „az, ami kizárólag az övé”, és helyeslően idézte fel Lord Eldon véleményét, amit egy kéziratos feljegyzésben rögzítettek 1820-ban a Wyatt v. Wilson ügyben. Lord Eldon – egy metszetről szólva, amelyet III. György királyról betegsége idején készítettek – azt állította, hogy „ha az elhunyt király orvosai közül valaki naplót vezetett volna arról, amit látott és hallott, a bíróság nem engedte volna meg, hogy a király életében azt kinyomtassák és közzétegyék”. Ugyanakkor Lord Cottenham az előtte fekvő ügyben szereplő alperes érvelésére vonatkozóan kijelentette, hogy „az a jog, amit sérelem ért, a magánszéferá fenntartásának joga”. Ha azonban egyszer elismerték, hogy a magánszéferát jogi védelem illeti meg, a bíróságok beavatkozása nem függhet az okozott sérelmek partikuláris természetétől.

Mindezek a megfontolások ahhoz a következtetéshez vezetnek, hogy az írás vagy a művészetek eszközeivel kifejezett gondolatok, érzések és érzelmek számára nyújtott védelem – mindaddig, amíg ezek közzétételének megakadályozását jelenti – csupán az egyik esete egy még általánosabb jog érvényesítésének, ami nem más, mint az egyén „egyedül hagyatáshoz” való joga. Ez a jog olyan, mint az ahhoz való jog, hogy ne érhesen bennünket támadás és ne ütleghessenek, vagy az a jog, hogy ne bőrtönözhessenek be és ne lehessünk rosszindulatú vádemelésnek kitéve, vagy pedig az a jog, hogy ne rágalmazhassanak meg bennünket. E jogok mindegyikében – mint ahogyan valóban minden más, a törvény által elismert jogban is – lényegileg benne foglaltatik a „birtoklás” fogalma, és mivel ez a tulajdon megkülönböztető jegye, bizonyos mértékig helyénvaló lehet, ha ezekről a jogokról mint tulajdonról beszélünk. Ám ezek a jogok nyilvánvalóan kevésbé emlékeztetnek arra, amit a „tulajdon” kifejezés alatt általában érteni szokás. Az az elv, ami a személyes írásokat és a személyes művek teljes körét nem a lopás, vagyis a fizikai eltulajdonítás ellen, hanem a bármilyen formában való nyilvánosságra hozatal ellen védi, valójában nem a magántulajdon elve, hanem a személyiség sérthetlenségét kimondó elv.³²

³² „Felmérült azonban az a kétség, hogy a nem irodalmi műnek szánt magánleveleket vajon ugyanolyan védelem illeti-e meg a jogsértések ellenében, mint az irodalmi műveket. Ez a kétség valószínűleg abból a szokásból fakad, hogy nem teszünk különbséget a különféle jogok között, amelyek egy kiadatlan kézirat-hoz, illetve egy már megjelent könyvhöz fűződnek. Az utóbbi – amint erre más összefüggésben már utaltam – a publikációból származó haszonszerzés. Az előbbi viszont a publikáció cselekményének ellenőrzésére, továbbá annak eldöntésére való jog, hogy egyáltalán sor kerülhet-e bármilyen nyilvánosságra hozatalra. Ezt a jogot tulajdonjognak nevezték, olyan kifejezést alkalmazva rá, ami egyrészt talán nem egészen megfelelő, másrészt azonban kielégítően jelzi, hogy olyan jogról van szó, amely – bármennyire is nem anyagi természetű – magában foglalja a tulajdon számos lényegi elemét, és legalábbis pozitív és határozott. Ez a kifejezés nem

Ha következtetésünk helyes, akkor a jelenleg létező jogrendszerünkben van olyan elv, amely segítségül hívható az egyén magánéletének védelmezésére akár a túlságosan tolakodó sajtó, akár a fényképezők, vagy a képek és hangok reprodukálását, illetve átfogalmazását szolgáló bármi más modern készülékkel felszerelkezett személyek behatolása ellen. A védelmet a hatóságok nem korlátozzák azokra az esetekre, amelyekben konkrétan valamely médium vagy kifejezési forma alkalmazásáról van szó, és a védelem nem korlátozódik csupán a szellemi termékekre. Ugyanaz a védelem jár a zeneművekben vagy más műalkotásokban kifejezett érzelmeknek és lelkiállapotoknak, mint az irodalmi műveknek; és egy elhangzott beszéd, egy eljátszott pantomim vagy egy szonáta előadása nem kevésbé jogosult a védelemre, mint ha ezek a kifejezési formák az írásra lettek volna redukálva. Azok a körülmények, amelyek között egy gondolatot vagy valamely érzést állandó formában rögzítettek, megkönnyíti azoknak az azonosítását, és ennél fogva a bizonyítás szempontjából fontosak lehetnek, de az alapvető jog szempontjából nincs jelentőségük. Ha tehát a döntések a gondolatoknak, érzelmeknek és lelkiállapotoknak a magánszférában való megtartását biztosító általános jogra utalnak, akkor mindezeknek – akár írásban, akár viselkedésben, beszélgetésben, attitűdökben, vagy akár arckifejezéseken keresztül jutnak kifejezésre – egyenlő mértékű védelemben kell részesülniük.

Indokolt lehet a sürgető felszólítás arra, hogy különbséget tegyünk a gondolatok és érzések irodalmi vagy művészi alkotásokban való szándékos kifejezése, illetve ezeknek a mindennapi életvitel során történő, véletlenszerű és gyakran szándékolatlan kifejezései között. Más szóval azt is mondhatjuk, hogy a védelmet elsősorban a tudatos munka termékei számára kell garantálnunk, talán mintegy az erőfeszítés ösztönzőségeként.³³ Ez az állásfoglalás azonban – bármennyire ésszerűnek is tűnhet – valójában ke-

hagy kétséget számunkra afelől, hogy a tanult bírák milyen céllal használták a kiadatlan kéziratokkal kapcsolatos esetekben, amikor alkalmazták. Nyilvánvaló, hogy csakis azzal a szándékkal tették, hogy szembeállítsák ezeket a pusztán az érzéseket érintő sérelmekkel, és utaljanak arra, hogy itt törvényes érdekhez fűződő alapvető jog alkalmazására van szükség.” *Curtis on Copyright*. 93, 94.

A kiadatlan kéziratok közzétételének megakadályozására való jog hasonlósága a személy sérthetetlenségének jól ismert jogához megfigyelhető abban, ahogyan ez utóbbi jogot a hitelezők jogaival kapcsolatban kezelik. A közzététel megakadályozásának joga, illetve az erre módot adó kereseti jog hasonló az erőszakkal való fenyegetés, a tetteles bántalmazás, a rágalmozás vagy a hamis vádak elleni keresetek benyújtásának jogához, amivel a hitelezők nem élhetnek.

„Nincs olyan törvény, ami egy szerzőt művének közzétételére kötelezhetne. Senki más nem dönthet ebben a lényegi kérdésben a nyilvánosságra hozatalt illetően, csakis a szerző. Kézíratait, bármilyen értékesek is, hitelezői az ő hozzájárulása nélkül mint tulajdont nem foglalhatják le.” *McLean J., in Bartlett v. Crittenden*, 5 *McLane* 32, 37 (1849).

Olyan döntés is született, hogy egy levél címzettjének a levél mint áruba bocsátható vagyontárgy felett nincs olyan tulajdonjoga, mint amelyet a végrehajtó vagy más rendelkezési joggal felruházott személy gyakorolhat, még akkor sem, ha a feladó jogai nincsenek kinyilvánítva. *Eyre v. Higbee* 22 *How. Pr. (N. Y.)* 198 (1861)

„Jogi értelemben magának a tulajdon szónak a jelentése [úgy interpretálható], hogy a tulajdon ‘az, ami sajtóságos vagy jellemző bármely személyre; az, ami kizárólag hozzá tartozik. A *proprius* szónak, amelyből származik, ez az első jelentése: ‘valakinek a sajátja.’” *Drone on Copyright*, p. 6.

Világos, hogy valamely dolognak azonosíthatónak kell lennie ahhoz, hogy kizárólagos birtoklás tárgya lehessen. Amikor a mibenléte meghatározható úgy, hogy az egyéni tulajdonjog kinyilvánítható, nem számít, hogy az adott dolog anyagi vagy nem anyagi természetű. [205. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

³³ „Ilyen lévén tehát – véleményem szerint – a common law természete és alapja a kéziratokat illetően, függetlenül a parlamenti kiegészítésektől és kihagyásoktól, alkalmazási körének nem kell szükségképpen az

véssé javasolható. Ha próbaként a befektetett munka mennyiségét vesszük figyelembe, könnyen úgy találhatjuk, hogy az üzleti életben és az otthoni kapcsolatokban tanúsított megfelelő viselkedéshez szükséges erőfeszítés jóval nagyobb volt, mint ami egy kép megfestéséhez vagy egy könyv megírásához szükséges. Úgy találhatjuk továbbá, hogy emelkedett érzelmeket egy naplóban sokkal könnyebb kifejezésre juttatni, mint a nemes életvitelben. Ha a cselekvés szándékosságát alkalmazzuk próbaként, akkor sok véletlenszerűen, különösebb cél nélkül megírt magánlevelet, amelynek ma teljes körű védelem jár, kizárhatnánk a meglévő törvények védelmet nyújtó alkalmazási köréből. Miután már születtek olyan ítéletek, amelyek tagadták a különbségtételt a kiadásra szánt irodalmi művek és a nem ilyen természetű írások között, fel kell hagyni a befektetett munkának, a megfontoltság mértékének, a közzététel szándékának és a termék értékének bárminemű tekintetbevételével. Az ilyen, úgynevezett irodalmi és művészeti alkotások nyilvánosságra hozatalának és reprodukálásának a korlátozása ugyanis nem támaszkodhat más felismerhető alapra, mint a magánszféra fenntartásának jogára, ami az ember személyiségi jogainak, a személy sérthetetlenségét biztosító általánosabb jognak a részét képezi.

Le kell szögezni, hogy azokban az esetekben, amikor a jogtalan publikáció ellen védelmet biztosítottak, az ítélelhozatal nem a tulajdonjog sérelme alapján vagy legalábbis nem teljes mértékben annak alapján, hanem valamely vélelmezett szerződés, illetve hitelbiztosítéki, kötelmi jogviszony vagy a bizalom állítólagos megsértése alapján történt.

Így például az *Abernethy v. Hutchinson* (3 L. J. Ch. 209, 1825) perben, ahol a felperes – egy tekintélyes sebész – meg kívánta akadályozni, hogy a „Lancet” című orvosi folyóiratban publikálják kiadatlan előadásait, amelyeket a londoni Szent Bertalan Kórházban tartott, Lord Eldon kétségét fejezte ki afelől, hogy az olyan előadásokban, amelyeket nem rögzítettek írásban, tulajdon testesül-e meg. Ugyanakkor megállapította a jogsértést a bizalom megsértése alapján, leszögezve, hogy „amikor [az érintett] személyek tanítványként vagy más minőségben engedélyt kaptak ezeknek az előadásoknak a meghallgatására, akkor – noha az előadások szóban hangzottak el, és bár elmehettek addig, ha képesek voltak rá, hogy mindazt, ami elhangzott, gyorsírás útján rögzítsék – az előadásokat csupán saját maguk számára rögzíthették, és nem publikálhatták profitért azt, amihez nem szereztek meg a hasznosítás jogát”.

A *Prince Albert v. Strange* perben (1. McN. & G. 25, 1849) Lord Cottenham másodfokon – miközben elismerte a szóban forgó rézkarcok fölött gyakorolt tulajdonjogot, ami önmagában is elegendő lenne a jogsértés megállapításához – a bizonyítékok megtárgyalása után kijelentette: arra a meggyőződésre kellett jutnia, hogy a rézkarcok „a bizalommal való visszaélés vagy szerződés megszegése révén” kerültek az alperes birtokába, és a felperes kárára történt jogsértés ezen az alapon is teljes mértékben megállapítható.

irodalmi művekre korlátozódnia. Ez annyit jelentene, hogy a szabályt korlátozza a példa. Úgy gondolom, hogy mindenütt, ahol a munka terméke hasonló módon ki van téve a jogsértésnek, jogcímnek kell lennie hasonló védelemre vagy jóvátételre is. Knight Bruce, V. C. in *Prince Albert v. Strange*, 2 DeGex & Sm. 652, 696. [207. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

A Tuck v. Priester ügyben (19 Q. B. D. 639, 1887) a felperesek egy kép tulajdonosai voltak, és az alperest arra a feladatra alkalmazták, hogy arról bizonyos számú másolatot készítsen. Ő megtette ezt, és jó néhány további másolatot is készített saját maga számára, majd azokat alacsonyabb áron Angliában áruba bocsátotta. Ezt követően a felperesek bejegyeztették szerzői tulajdonjogukat a képre, majd jogsértés és károkozás címen pert indítottak. A bíraskodó lordok nem értettek egyet abban, hogy a szerzői jogi törvényeket ebben az esetben hogyan kell alkalmazni, de egyöntetűen arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a felpereseket ezektől a törvényektől függetlenül is megilleti a jogsértésből és a szerződés megszegéséből eredő károk jóvátétele.

A Pollard v. Photographic (Co. 40 Ch. Div. 345, 1888) perben egy fényképészt, aki a szokásos körülmények között elkészítette egy hölgy fényképét, megakadályozták annak kiállításában, továbbá abban is, hogy arról másolatokat eladjon, mégpedig azon az alapon, hogy ez a szerződésben burkoltan benne foglalt feltételek megszegése, valamint a bizalommal való visszaélés lenne. North bíró úr a felperest képviselő ügyvéd beszédének meghallgatásakor közbevetette az alábbi kérdést: „Vitatja-e ön, hogy ha a negatív képmást titokban rögzítették volna, akkor az a személy, aki a képet készítette, kiállíthatná az arról készült másolatokat?” A felperes képviselője így válaszolt: „Ebben az esetben nem lehetne szó bizalomról vagy más olyan megfontolásról, ami szerződés alapjául szolgálhatna.” Később az alperes ügyvédje úgy érvelt, hogy „egy személy nem rendelkezik tulajdonjoggal a saját arcvonásaira vonatkozóan, tehát ha nem történik semmi olyasmi, ami becsületbe vágónak vagy más módon illegálisnak minősülne, akkor a fényképészt semmi sem korlátozza negatívjának felhasználásában”. A bíróság azonban – miközben határozottan megállapította a beavatkozást kielégítően igazoló szerződésszegés és a bizalommal való visszaélés tényállását – úgy tűnik, mégis szükségesnek érezte, hogy döntését emellett a tulajdonjogra is alapozza,³⁴

³⁴ „A kérdés ennél fogva az, hogy vajon egy fényképész, aki ügyfele megbízásából elkészítette annak portróját, jogosan készíthet-e egy ilyen fényképről másolatokat a saját használatára, illetve rendelkezhet-e azokkal, kiadhatja-e vagy nyilvánosan kiállíthatja-e őket, hirdetés vagy egyéb eszközök útján, a megbízást adó ügyfél akár kifejezett, akár hallgatóságos felhatalmazása nélkül. Azért hangsúlyozom a „kifejezett vagy hallgatóságos” kitételet, mert egy fényképész – saját kérésére – gyakran engedélyt kap arra, hogy egy személy fényképét olyan körülmények között készítse el, amelyek azt sugallják, hogy a kép később általa történő eladását mindkét fél bizonyára tekintetbe vette, bár ezt ténylegesen nem említették. Az így feltett kérdésre a válaszom tagadó, vagyis a fényképész nincs felhatalmazva erre. Amikor egy személy valamely bizalmas természetű megbízatás keretében jut információhoz, a törvény nem engedi meg, hogy az így szerzett információt bármilyen helytelen módon használja fel, és ha szükséges, tiltó végzésre kerül sor az efféle használat korlátozása végett. Ugyanúgy, mint ahogyan például egy tisztviselőt korlátozza a törvény munkáltatója könyvelésének nyilvánosságra hozatalában, vagy egy ügyvédet ügyfele olyan viselt dolgainak feltárásában, amelyekről megbízatása során szerzett tudomást. A jog itt is világosan leszögezi, hogy a szerződésszegés – akár kifejezett, akár hallgatóságos feltételek megszegését jelentené – ideiglenes intézkedéssel megakadályozható. Véleményem szerint a fényképész esete azoknak az elveknek az alkalmazási körébe esik, amelyeken mindkét fenti eset elbírálása alapul. A cél, amelynek érdekében [a fényképész] alkalmazták és megfizetik, mindössze annyi, hogy megbízóját ellássa az adott tárgyról készített fotográfiákról készült nagytások megkívánt mennyiségével. Ebből a célból azonban a fényképész üveglemezen rögzített negatívot készít, és erről a negatívról másolatok készíthetők sokkal nagyobb számban is, mint amennyit a megbízó általában igényel. Az ügyfél tehát, aki modellt il a felvétel elkészítéséhez, mintegy a fényképész kezébe helyezi a tárgy reprodukciójára való felhatalmazást. Véleményem szerint az a fényképész, aki a negatívot a megbízó felhatalmazása nélkül a saját használatára szolgáló másolatok készítésére használja fel, visszaél a bizalom jegyében számára juttatott lehetőséggel, ami az ügyfél eredeti szándéka szerint csupán az ő igényeinek kielégítését szolgálja. Úgy vélem továbbá,

abból a célból, hogy összhangba hozza azokkal az esetekkel, amelyek precedensként szolgáltak.³⁵

Az említett megfontolások, amelyek ahhoz a megállapításhoz vezettek, hogy valamely feltétel vagy a bizalom megléte hallgatólagosan benne foglaltatik egy ilyen szerző-

hogya a megbízó és a fényképész közötti alku hallgatólagosan magában foglalja azt az egyezséget is, hogy a negatív-ról készült nagyítások kizárólag a megbízó használatába kerülhetnek.” A továbbiakban a tanult bíró a *Tuck v. Priest* perben (19 Q. B. D. 639) elhangzott véleményekre hivatkozott. „Ezután Lindley lordbíró ezt mondta: »Először is a végzéssel foglalkozom, ami egészen más alapokon áll vagy állhat, mint a szankciók vagy a károk. Úgy tűnik számomra, hogy a felperesek és az alperes közötti kapcsolat – akár rendelkeztek a felperesek szerzői joggal, akár nem – olyan volt, hogy az alperes olyasmint tehetett meg, ami kiteszi a tiltó végzésnek. A felperesek ugyanis azért alkalmazták, hogy a képről bizonyos számú másolatot készítsen, és ez a megbízatás magában foglalta azt a szükségszerű következményt, hogy nem készíthet több másolatot a saját céljaira, és nem adhat el további másolatokat ebben az országban, versengve a megbízójával. A részéről tanúsított ilyen eljárás súlyos szerződésszegés és a bizalommal való otromba visszaélés, és megítélésem szerint világosan feljogosítja a felpereseket a tiltó végzést sürgető kereset benyújtására, akár rendelkeznek a képre vonatkozó szerzői joggal, akár nem«. Ez az eset annál is inkább figyelemre méltó, mivel a szerződést írásba foglalták, és mégis hallgatólagos feltételnek tekintették, hogy az alperes nem készíthet saját céljaira másolatokat. A *bizalommal való otromba visszaélés* kifejezés, amit Lindley lordbíró ebben az esetben használt, ugyanilyen erővel alkalmazható a jelen esetre is, amelyben egy hölgy érzelmi megrázkódtatást szenvednek, amikor felfedezi, hogy az a fényképész, akit arra fogadott fel, hogy az ő saját használatára készítse el az arcképét, nyilvánosan kiállítja azt és árusítja a róla készült másolatokat.” North, J. in *Pollard v. Photographic Co.* 40 Ch. D. 345, 349–352 (1888).

Azon az alapon, hogy a jog által biztosított védelem az ember saját képességei vagy szellemi munkája révén előállított termékeknek jár, azt is lehet mondani, hogy azok az esetek, amelyekre utaltam, mind olyanok, amelyekben valamiféle tulajdonjog megsértése történt, míg a jelen esetben a lefényképezett személy semmivel sem érdemelte ki ezt a védelmet, aminek a jogsértések megakadályozása a célja, nem pedig csupán érzelmi sérelmeké. Azt a személyt azonban, akinek a fotográfiját valamely fényképész elkészíti, mégsem hagyja cserben a jog. A 25 és 26 Vict. törvény (C. 68, S1) ugyanis előírja, hogy amikor bármely fénykép negatívját valamilyen jó vagy becses ellenérték fejében egy másik személy számára vagy annak megbízásából elkészítik, akkor a kép készítője nem tarthatja meg magának a szerzői jogot, hacsak az – írásban rögzített megállapodás formájában, annak a személynek az aláírásával, akinek a részére vagy akinek a megbízásából a kép készült – nincs számára kifejezetten fenntartva. A szerzői jog egyébként azé a személyé, akinek a részére vagy akinek a megbízásából az adott kép készült.

„Ebből következik, hogy a jelen esetben a fotográfiához mint szellemi tulajdonhoz fűződő szerzői jog a felperesek valamelyikét illeti meg. Kétségtől eltekintve igaz, hogy ugyanennek a törvénynek a 4. szakasza szerint a védelemből a szerzői jog egyetlen birtokosa sem húzhat hasznot mindaddig, amíg a jogot be nem jegyezték. Olyasmivel kapcsolatban, ami a bejegyzés előtt történt, semmiféle kereset nem tartható fenn. Véleményem szerint a bizonyítás során a jogi képviselő részéről azért nem történt utalás erre a törvényre, mert a felperes hölgy fotográfiájára [a szellemi tulajdonjog] nem lett bejegyezve. Noha az a védelem, amit a törvény általában a világ ellen nyújt, nem érvényesíthető addig, amíg a bejegyzés meg nem történik, ez nem fosztja meg a felpereseket attól a common law alapján biztosított kereseti joguktól, hogy szerződésszegésre és bizalommal való visszaélésre hivatkozva fellépjenek az alperes ellen. Ez teljesen világos a már hivatkozott *Morison v. Moat* [9 Hare, 241] és a *Tuck v. Priest* [19 Q. B. D. 629] esetekből, melyek közül az utóbbiban a parlament ugyanezen törvényéről volt szó.” Per North, J., *ibid.*, p. 352.

Ez a megfogalmazás arra utal, hogy a fotográfiák vagy arcképek tulajdonjoga olyasmint lehet, amit törvényi rendelkezés teremt meg, és ami a regisztráció hiányában nem létezne. Nézetem szerint azonban itt – ugyanúgy, mint más hasonló esetekben is láttuk – alkalmasint fenn kell tartani azt a véleményt, hogy a törvényerővel rendelkező csak akkor alkalmazható, amikor a közzététel valóban megtörténik, és ha a bejegyzés aktusa előtt is fennáll a tulajdonviszony arra a dologra nézve, amelyre a rendelkezést alkalmazni kívánják. [209. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

³⁵ *Duke of Queensbury v. Shebbeare*, 2 Eden, 329; *Murray v. Heath*, 1 B. & Ad. 804; *Tuck v. Priest*, 19 Q. B. D. 629. [210. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

désben (különösen akkor, ha a szerződést írásba foglalják, és amikor az adott esetben még nincs jól bevett szokás), nem többet és nem kevesebbet jelentenek, mint annak a bíróság részéről történő kinyilvánítását, hogy a közérkölc, a méltányosság és az általános közérdek egyaránt megkívánja az ilyen értelmű szabályozás elismerését, és hogy a hasonló körülmények között megvalósuló közzététel tűrhetetlen visszaélésnek tekintendő. Mindaddig, amíg a szerződés olyan körülmények között születik meg, amelyek a bíróságot arra a meggyőződésre vezethetik, hogy ilyen fajta feltételek megléte beleértendő a szerződésbe, vagy a szerződés létrejötte olyan viszonyokat teremt, amelyek alapján feltételezhető a bizalom fennállása, nem lehet kifogást emelni az ellen, hogy a kívánt védelmet a szerződésre vagy a bizalomra vonatkozó doktrínák alkalmazása révén biztosítsák. Bíróságaink azonban aligha érhetik be ennyivel. A szűkebben értelmezett doktrína kielégíthette a társadalom igényeit abban az időben, amikor az elhárítandó visszaélések ritkán fordulhattak elő valamely szerződés vagy speciális bizalmi megállapodás megszegése nélkül. Ma azonban, amikor a modern készülékek a sértett fél bármilyen részvétele nélkül is sokféle lehetőséget biztosítanak az efféle jogsértések elkövetésére, a jog által nyújtott védelmet szélesebb alapokra kell helyezni. Amikor például a fotográfia művészetének fejlettségi állapota még olyan volt, hogy valakinek az arcképét ritkán lehetett felvenni anélkül, hogy az illető tudatosan „modellt állt” volna ebből a célból, a szerződésre vagy a bizalomra vonatkozó jog a körültekintő ember számára kielégítő védelmet nyújthatott portréjának jogtalan forgalomba hozatala ellen. Mivel azonban a fotográfiai művészetben tett legújabb előrehaladás lehetővé teszi a képek titokban történő elkészítését, a szerződésekkel és a bizalmi jogviszonnyal kapcsolatos doktrínák már nem elegendők a kívánt védelem biztosításához, és a vétségszerű tényállásokra, illetve a kártérítésre vonatkozó jogi eszközöket* kell igénybe venni. Azt a megfelelően széles alapot, amelyen az egyének által igényelt védelem nyugodhat, egyedül a legszélesebb értelemben vett tulajdonjog biztosítja, minden fajta tulajdont, valamint minden jogot és privilégiumot, s ennél fogva a sérthetetlen személyiség jogát is beleértve.

Azt láttuk tehát, hogy a bíróságok – olyan elvet keresve, melynek alapján a magánlevelek nyilvánosságra hozatalát meg lehet akadályozni – először természetesen a bizalommal való visszaélés és a vélelmezett szerződés elveihez jutottak el. Csupán némi további megfontolásra volt szükség annak belátásához, hogy ez a doktrína nem biztosíthatja teljes mértékben a szükséges védelmet, mivel nem nyújt kellő alapot a bíróságoknak ahhoz, hogy például egy idegen által elkövetett jogsértéssel szemben is jogorvoslatot nyújtsanak, s így a levelek tartalmára vonatkozóan a tulajdon elméleti alapjához folyamodtak.³⁶ Valóban nehéz elgondolni, hogy egy levél esetleges címzettje, aki

* Az eredetiben a „the law of tort” kifejezés szerepel, ami egyrészt a kvázi delictumokra, másrészt a károkozásra, illetve kártérítésre vonatkozó jogszabályok alkalmazására utal. – *A ford.*

³⁶ „Amennyiben [a levél címzettje] meg nem engedett módon kísérletet tesz ilyen levél vagy levelek nyilvánosságra hozatalára, a méltányossági jog szellemében eljáró bíróság tiltó végzéssel megakadályozza a közzétételt, mégpedig a magánszemélyek közötti bizalommal való visszaélés, szerződésszegés vagy a szerző jogainak megsértése alapján. Továbbá még inkább így tesz, ha a címzett haszonszerzés reményében próbálja meg a leveleket közzétenni, mivel ekkor nem csupán a bizalommal való visszaélés vagy szerződésszegés történik, hanem az író kizárólagos szerzői jogának megsértése... Az általános tulajdonjog az íróé, és a tulajdonhoz fűződő járulékos jogok is az íróé illetik meg, akár irodalmi művekről, akár bizalmas természetű levelekről,

lépéseket tesz annak nyilvánosságra hozatalára, elméletileg milyen jogalapon tekinthető bűnösnek akár kifejezett, akár burkolt szerződésszegésben vagy bármilyen bizalommal való visszaélésben, legalábbis e kifejezések elfogadott értelmezése szerint. Tegyük fel, hogy az illető anélkül kapja meg a levelet, hogy azt bármiféle módon kérte volna. Felnyitja, és elolvassa. Bizonyos, hogy nem kötött semmiféle szerződést, és nem vállalt magára semmiféle bizalmi kötelmet. A levél felnyitásával és elolvasásával nem kerülhetett semmiféle kötelezettség alá, kivéve azt, amit a törvény kinyilvánít: fennálló kötelezettsége, akárhogyan is fogalmazzák meg, egyszerűen arra vonatkozik, hogy a küldő törvényes jogait el kell ismernie, bármik legyenek is azok, akár a levelek tartalmára vonatkozó jognak vagy a tartalomban megjelenő tulajdonhoz fűződő jognak, akár pedig a magánszférához való jognak nevezik őket.³⁷

Az olyan alapelv iránti tapogatózás, amelyre támaszkodva megtiltható a jogtalan publikáció, fellelhető az üzleti titkokra vonatkozó jogban. Ebben az esetben a bírósági végzéseket általában a szerződés-szegés vagy a bizalommal való visszaélés alapján hozták meg.³⁸ Természetesen ritkán történhet meg, hogy bárki valamilyen titok birtokába jut, hacsak nem került bizalmi pozícióba. Feltételezhető azonban, hogy bármely bíróság habozna kártérítést megítélni olyan valaki ellen, aki valamely közönséges törvényszegés révén tett szert a szóban forgó ismeretre, például oly módon, hogy jogtalanul bepillantott valamely könyvbe, amelyben a titkot feljegyezték, vagy hallgatózott? Valóban, a *Yovatt v. Winyard* perben (I. J. & W. 394, 1820), ahol a bírósági végzés megtiltotta bizonyos állatorvosi gyógyszerek receptjének bármilyen módon történő felhasználását vagy terjesztését, úgy tűnt, hogy az alperes, amíg a felperes alkalmazásában állt, titokban hozzáférkezett annak receptkönyvéhez és lemásolta a recepteket. Lord Eldon „a bizalommal való visszaélés tényállásának” megállapítása alapján hozta meg a végzést, nehéznek tűnik azonban bármilyen megalapozott jogi különbséget

tényszerű adatok közléséről vagy üzleti levelekről van szó. A kéziratokban megtestesülő általános tulajdon az íróé és annak képviselőié marad, csakúgy, mint az általános szerzői jog. Ennél az oknál fogva olyan harmadik személyek, akik egyik féllel sem állnak kötelmi viszonyban, még kevésbé vannak feljogosítva a kéziratok közzétételére, és arra sem jogosultak, hogy azokat kíváncsiságuk vagy szenvedélyük kielégítése érdekében saját céljaikra felhasználják.” [211. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

³⁷ „Egy levél címzettje nem letéteményes, és nem is tölt be olyan szerepet, ami analóg lenne a letéteményesével. Az író nem rendelkezik a birtoklás jogával sem a jelenben, sem a jövőben. Ugyanakkor az egyetlen jog, ami a levél aktuális birtokosával szemben érvényesíthető, a közzététel megakadályozásának joga, ami azonban nem terjed ki a kézirat visszaszerzésére annak birtokosától, abból a célból, hogy [az író] saját maga hozza azt nyilvánosságra.” Per Hon. Joel Parker, idézve in *Gregshy v. Bredskentridge*, 2 Bus. 480, 489 (1857). [212. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

³⁸ A *Morison v. Moat* (9 Hare 241, 255, 1851) perben, amelyben olyan végzés meghozatalára nyújtottak be keresetet, ami korlátozná egy orvosi célokra alkalmas, titkos összetételű vegyi anyag használatát, Sir George James Turner, V. C. a következőket mondta: „Az, hogy a bíróságok ilyen természetű ügyekben már hoztak ítéleteket, véleményem szerint semmiféle kérdésre nem enged következtetni. Az ítélkezés gyakorlata különböző alapokra támaszkodik. Egyes esetekben a tulajdonra való hivatkozással, más esetekben szerződések alapján, megint másokban pedig a bizalom vagy a bizalmi üzleti jogviszony alapján történik az ítélkezés. Ez – ahogy én látom – azt jelenti, hogy a bíróság a [perelt] fél lelkiismeretére terheli a kötelezettséget, és azt ugyanolyan módon érvényesíti ellenében, ahogyan valamely haszonhoz jutó fél ellenében egy olyan ígéret betartásának a kötelezettségét érvényesíti, amelynek hitelt adtak és a fél éppen ennek köszönhetően részesült a haszonban. Ám bármilyen alapokon nyugszik is az igazságszolgáltatás, a hatóságok annak gyakorlását illetően nem hagynak kétséget.” [212. oldal, 2. jegyzet az eredetiben.]

tenni egy ilyen eset és egy olyan között, amelyben egy idegen szerezte volna meg jogtalanul a könyvet.³⁹

Arra a következtetésre kell tehát jutnunk, hogy az így védett jogok – bármilyen legyen is valójában a természetük – nem szerződésből vagy különös bizalmi viszonyból eredeztethető jogok, hanem a világ ellenében érvényesíthető jogok; továbbá, mint fentebb említettük, az az elv, amelyet ezeknek a jogoknak a védelmére alkalmaztak, a megvalósult joggyakorlatban nem a magántulajdon elve volt, hacsak nem valamilyen kiterjesztett és szokatlan értelemben használták ezt a szót. Az az alapelv, amely a személyes feljegyzéseket és az egyéb szellemi termékeket, valamint az érzelmeket is védelmezi, nem más, mint a magánszférához való jog. A jognak nem szükséges új elvet megfogalmazni, amikor ezt a védelmet kiterjeszti az emberek külső megjelenésére, mondásaira és cselekedeteire, valamint személyes kapcsolataira, akár a háztartásokon belül, akár másutt.⁴⁰

Ha a magánszférába való behatolás jogsérelemnek minősül, akkor a kártérítési igény szükséges elemei is adóttak, mivel egy önmagában jogtalan cselekmény által okozott mentális szenvedés értékének kártérítési alapként való elismerése már megtörtént.

A magánszemélyek joga ahhoz, hogy megakadályozzák képmásuk nyilvánosságra hozatalát, a jogok ebben az irányban való kiterjesztésének a legegyszerűbb esetét képezi, ám az a jog, hogy valaki megvédje magát az írásban történő ábrázolástól vagy magán-

³⁹ A jog hasonló fejlődése végbement a jó hírnévre vonatkozó jog területén is, ami jól mutatja a szerződéses jogok tulajdonjogokká fejlődését. Már olyan régi jelzések is vannak, mint amelyek a [korai] évkönyvekben (*Year Books*) találhatóak egyes kereskedőkről, akik szerződéssel kísérelték meg biztosítani a maguk számára azokat az előnyöket, amelyeket ma a „jó hírnév” terminusa alá rendelünk, azonban csak 1743-ban került sor arra, hogy a jó hírnév mint tulajdon jogi elismerésben részesüljön, elkülönítve a kereskedők személyes megállapodásaitól. Lásd *Allan on Goodwill*, 2, 3. [212. oldal, 3. jegyzet az eredetiben.]

⁴⁰ Valamely létező elv alkalmazása a tények új állapotára nem jelent új bírói jogalkotást. Ha annak nevezik, ez azzal az állítással egyenértékű, hogy a jog meglévő korpusza gyakorlatilag a rendelkezésekből és a már eldöntött esetekből áll; és annak a tagadását jelenti, hogy egyáltalán léteznek az elvek (amelyekről azt szokták mondani, hogy a bizonyítékaik éppen ezek az esetek, amelyekből leszűrték őket). Nem a meglévő elvek új esetekre való alkalmazását, hanem csakis az új elvek bevezetését nevezhetjük valóban helyesen bírói jogalkotásnak.

Tény, hogy bizonyos döntések magukban foglalhatják a bírói jogalkotást, ám még ezt sem szabad felhasználni annak megkérdőjelezésére, hogy a jogot [valójában] ki hozza létre. Ezt a hatalmat ugyanis bíróink általában akkor gyakorolták, amikor az új tárgyakra a magánjog, az erkölcsi helyénvalóság és a közérdek elveit alkalmazták. Valóban, jogrendszerünk mindmáig legnagyobb dicsősége éppen a képlékenysége és az új feltételekhez való alkalmazkodóképessége, valamint növekedési hajlama, ami alkalmassá tette arra, hogy találkozhasson a folyamatosan változó társadalom igényeivel és közvetlen jogorvoslatot nyújtson minden megállapított jogsértés esetén.

„Nem tudom megérteni, hogy bárki, aki megfontoltan gondolkodik erről a tárgyról, hogyan feltételezheti, hogy a társadalom egyáltalán mindmáig működhetett volna, ha a bírók nem alkottak volna jogot, vagy hogy bármi veszély lenne abban, ha felruháznánk őket azzal a hatalommal, amit ténylegesen mindig is gyakoroltak, hogy bepótolják mindazt, amit azok, akik magukat törvényhozóknak vallják, hanyagságból vagy alkalmatlanságuk okán elmulasztottak. Minden országról elmondható, hogy jogrendszerének az a része, amelyet a bírók hoztak létre, sokkal megalapozottabb, mint az a rész, amely a törvényhozó testület által hatályba léptetett törvényekből áll.” *1 Austin's Jurisprudence*, 224.

A fent hivatkozott esetek azt mutatják, hogy a *common law* másfél évszázada védelmezi a magánszférát bizonyos esetekben, és a most javasolt további védelem biztosítása csupán egy meglévő szabály újabb alkalmazását jelentené. [213. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

ügyeinek a sajtó hasábjain történő kitárgyalásától, még fontosabb és távolabbra mutató lenne. Ha a levelekben foglalt, saját kezűleg rögzített véletlenszerű és jelentéktelen állítások, továbbá mindenféle tulajdonok – bármennyire művésziellenek és értéktelenek legyenek is – nem csupán a reprodukálás ellen, hanem a leírás és a számba vétel vagy a felsorolás ellen is védettek, mennyivel inkább védelmezni kellene az irgalmatlan nyilvánosságtól az ember társadalmi és otthoni környezetében tett megnyilatkozásait és cselekedeteit. Ha egy nő arcképét a hozzájárulása nélkül nem szabad fotográfiai úton sokszorosítani, még kevésbé lenne megengedhető arcának, alakjának vagy viselkedésének grafikai eszközökkel történő ábrázolása, ami otromba és züllött képzeletvilágok igényeinek megfelelően kiszínezhető.

A privát szféra fenntartásához való jog – olyan mértékben korlátozottan, amennyire az ilyen természetű jogoknak szükségképpen korlátozottnak kell lenniük – már kifejezésre jutott Franciaország törvényeiben.⁴¹

Továbbra is mérlegelendő, hogy melyek a privátszférához való jog korlátai, és e jog érvényesítését milyen jogorvoslatok biztosíthatják. A széles körű tapasztalatokat megelőzően nehéz feladat pontosan meghatározni azt a határvonalat, amelytől kezdve az egyén méltóságának és érdekeinek alá kell rendelődniük a közösség jólétének vagy a közvélemény szerinti igazságosság (private justice) követelményeinek, ám az általánosabb szabályok kidolgozásához jó szolgálatot tesznek azok a jogi analógiák, amelyek már fellelhetők a rágalmazással és becsületsértéssel, valamint az irodalmi és művészeti alkotások tulajdonjogával kapcsolatban.

1. A magánszféra fenntartásához való jog nem tiltja meg semmiféle olyan anyagok nyilvánosságra hozatalát, amelyek közérdekűek vagy általános érdeklődésre tarthatnak számot. E szabály alkalmazási körének meghatározásához – a közérdekű és az általános érdeklődésre számot tartó anyagok nyilvános értékelése vagy az ezekre vonatkozó kritika bizonyos feltételekhez kötött privilégiumaival kapcsolatos esetekben – segítséget nyújthat a rágalmazási és becsületsértési tényállások analógiája.⁴² Az ilyen szabályok alkalmazásakor természetesen nehézségek merülnek fel, de ezek a tárgy belső természetéből adódnak, és semmi esetre sem nagyobbak, mint azok, amelyek a jog sok más ágazatában, például az eseteknek abban a nagy csoportjában is léteznek, ahol valamely törvény ésszerűségét vagy ésszerűtlenségét tették az alkalmazhatóság próbájává. Azokat a személyeket, akiknek viselt dolgai jogszerűen nem tartoznak a közösségre, a jognak meg kell védenie attól, hogy ezeket a dolgokat a számukra nem kívánatos és általuk határozottan elkerülni kívánt nyilvánosság elé tárják, és általában mindenkit megillet a

⁴¹ Sajtótörvény. 11 May 1868.

11., „Minden olyan írás közzététele a sajtóban, ami valakinek a magánéletéhez tartozó tényeket vagy eseményeket tár fel, ötszáz frankos pénzbírsággal büntetendő törvénysértésnek minősül. [...] Eljárás csak az ellen indítható, aki ellen az érintett fél panaszt tesz.” *Rivière Codes Français et Lois Usuelles*. App. Code Pen., 20. [214. oldal, 1. jegyzet az eredetiben]

* Ez a jegyzet a tanulmány angol nyelvű eredeti szövegében franciául szerepel: „Loi Relative à la Presse. 11 Mai 1868. 11. Toute publication dans un écrit périodique relative à un fait de la vie privée constitue une contravention punie d’une amende de cinq cent francs. La poursuite ne pourra être exercée que sur la plainte de la partie intéressée.” – *A ford.*

⁴² Lásd *Campbell v. Spottiswoode*, 3 B. & S. 769, 776; *Henwood v. Harrison*, L. E. 7 C.P. 606; *Gott v. Pulsifer*, 122 Mass. 235. [214. oldal, 2. jegyzet az eredetiben.]

védelem: az egyének társadalmi pozícióját általában meg kell óvni attól, hogy olyan dolgokat, amelyeket jogosan a magánszférában kívánnak megtartani, akaratuk ellenére nyilvánosságra hozzák. Az, amit itt kárhoztatunk és aminek a megakadályozását – amennyire csak lehet – kívánatosnak tartjuk, maga az egyén magánszférájába való jogosulatlan behatolás. A fenti megállapításban foglalt különbségtétel azonban nyilvánvaló és alapvető jelentőségű. Vannak olyan személyek, akik indokolt módon igényt tarthatnak arra, hogy védelemben részesüljenek az olyan fajta közismertté válással szemben, amit szükségképpen magával von, ha a tolaokodó újságírói törekvések áldozataivá válnak. Vannak továbbá mások, akik – különböző mértékig – lemondtak arról a jogukról, hogy életüket a nyilvánosság kizárásával éljék le. Bizonyos dolgok, amelyeknek a védelmére az előző csoportba tartozó emberek jogosan törekednek, valóban csupán rájuk magukra tartoznak, ám a második csoporthoz tartozók esetében polgártársaik jogos érdeklődésének tárgyát képezhetik. A viselkedés és a személyiség sajátos vonásai azonban, amelyeknek a közönséges emberek esetében menteseknek kell lenniük a közvélemény megítélésétől, a közösség számára is fontossággal bírhatnak, ha olyan személyről van szó, aki valamely közhivatalra pályázik. Ennélfogva bizonyos mértékű további megkülönböztetés is szükségessé válhat, azon kívül is, hogy a tényeket vagy az emberek cselekedeteit a nyilvánosság vagy a magánélet körébe soroljuk, mégpedig valami olyan mérce szerint, amely per se az adott tényre vagy cselekedetre alkalmazandó. Egy szerény és visszavonultan élő személy esetében annak a nyilvánosságra hozatala, hogy beszédében valamely gátlással vagy fogyatékosággal küszködik, vagy hogy nem tud helyesen írni, az adott személy jogainak indokolatlan, sőt kirívó megsértése lenne, míg ugyanezen jellemző vonások megállapítása és észrevételezése egy leendő kongresszusi tag esetében nem tekinthető olyasminek, ami túllépné a helyénvalóság határait.

A szóban forgó általános cél a magánember privát szférájának a védelme, ám ha egy ember élete – még mielőtt a szóban forgó dolgok nyilvánosságra hozatalának megfontolására sor kerül – bármilyen mértékig vagy bármilyen összefüggésben megszűnik magánjellegűnek lenni, akkor az adott mértékig és az adott összefüggésben valószínűleg helyeselhető a védelem visszavonása.⁴³ Mivel ugyanazon tények nyilvánosságra hozatalának a helyénvalósága teljes mértékben attól függ, hogy ki az a személy, akivel kapcsolatban ezeket közléstesszük, a kellemetlen nyilvánosság megtiltására nem lehet merev szabályokat használni. Bármely szabálynak, amit a felelősségre vonatkozó alapjául választunk, elég rugalmasnak kell lennie ahhoz, hogy minden egyes esetben módot nyújt-

⁴³ „A jó erkölcs nem engedí, hogy a közéleti szereplők cselekedetei védettek legyenek a nyilvánosság fürkésző tevékenységére értendő. Mindazokat, akik – akár rájuk bízott vagy önként vállalt hivataluk révén, akár a mesterségükből vagy a művészeti életben, a színházban stb. betöltött szerepükből adódóan – magukra vonják a nagyközönség érdeklődését vagy figyelmét, az őket ért kritikával, illetve viselt dolgaik nyilvánosságra hozatalával szemben csak a rágalmozás és a becsületsértés büntetésére vonatkozó törvények védelmezik.” Circ. Mins. Just., 4 Juin, 1868. *Rivière Codes Français et Lois Usuelles*, App. Code Pen. 20 n (b). [215. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

* „Nos moeurs n'admettent pas la prétention d'enlever aux investigations de la publicité les actes qui relèvent de la vie publique, et ce dernier mot ne doit pas être restreint à la vie officielle ou à celle du fonctionnaire. Tout homme qui appelle sur lui l'attention ou les regards du public, soit par une mission qu'il a reçue ou qu'il se donne, soit par le rôle qu'il s'attribue dans l'industrie, les arts, le théâtre, etc., ne peut plus invoquer contre la critique ou l'exposé de sa conduite d'autre protection que les lois qui repriment la diffamation et l'injure.”

son az adott körülmények figyelembe vételére. Ez olyan szükségszerűség, ami egy ilyen doktrína alkalmazását – sajnálatos módon – nem csupán megnehezíti, hanem a gyakorlatban némileg bizonytalanná, sőt könnyen elhibázottá vagy sikertelenné is teheti. Ezen kívül a gyakorlatban csupán a tisztesség és a helyénvalóság kirívóbb megszegései érhetőek tetten, és talán nem is kívánatos megkísérelni mindannak a visszaszorítását, ami a legkényesebb ízlés és a magánszféra legmesszebb menőikig való tiszteletben tartása szempontjából kárhóztatható lenne.

Általánosságban tehát azok a dolgok, amelyeknek a nyilvánosságra hozatalát vissza kell szorítani, az egyén magánéletéhez, szokásaihoz, cselekedeteihez és személyes kapcsolataihoz társíthatók, és nem hozhatók összefüggésbe az adott személy alkalmaságával valamely közhivatalra, illetve közéleti vagy félig-meddig közéleti pozícióra, amelynek a betöltésére törekszik vagy amelyre javasolják, illetve semmiféle olyan cselekedettel, amelyeket az adott személy valamilyen közéleti szerepben vagy ahhoz hasonló minőségében tesz. Az előzőekben foglalt meghatározás csupán kísérletnek tekintendő az itt tárgyalt kérdések tágas körének összefoglalására: nem törekszik sem pontosságra, sem arra, hogy kimerítő legyen, mivel mindazt, aminek végül az esetek igen nagy sokaságában egyéni megítélés kérdésévé kell válnia, nem lehet teljes pontossággal meghatározni. Bizonyos dolgokat – akár a közéletben, akár a magánéletben – minden ember egyaránt jogosult eltitkolni a közvélemény kíváncsisága elől, míg más dolgok kizárólag magántermészetűnek számítanak, mivel a szóban forgó személyek nincsenek olyan pozícióban, ami legitimálná tetteik nyilvános vizsgálat tárgyává tételét.⁴⁴

2. A magánszférához való jog nem tiltja semmilyen, egyébként magántermészetű ügy nyilvánosság előtti megtárgyalását, ha az ügy nyilvánosságra hozatala olyan körülmények között történik, amelyek a rágalmazás és becsületsértés ellen védelmet nyújtó jog értelmében kiváltságosnak tekintendők. E szerint a szabály szerint a magánszféra fenntartásához való jog nem sérül a nyilvánosságra hozattal, amennyiben valamely bíróságon, a törvényhozó testületekben vagy ilyen testületek bizottságaiban, továbbá különféle hatósági közgyűléseken, ilyen közgyűlések bizottságaiban vagy bármely más közéleti testület tevékenységi körében, azok rendeltetészerű működése során kerül napvilágra. Ugyanez vonatkozik a városi, egyházközségi és minden más, kvázi közéleti testület munkájára, valamint azoknak a nagy önkéntes egyesületeknek a tevékenységére, amelyek különféle jótékonyági, üzleti vagy más általános érdekű célokra jönnek létre; továbbá (legalábbis számos joghatóságnál) az effajta eljárásokról készült jelentése-

⁴⁴ „Csak annak van joga magánéletének teljes körű védelmére a nyilvánossággal szemben, aki sem közvetlenül, sem közvetve nem provokálta és nem is engedélyezte, hogy a közfigyelem – akár helyeslőleg, akár rosszalólag – rá irányuljon.” Circ. Mins. Just., 4 Juin, 1868. *Rivière Codes Français et Lois Usuelles*, App. Code Pen. 20 n (b).

Az eredeti szövegben franciául: „Celui-la seul a droit au silence absolu qui n’a pas expressément ou indirectment provoqué ou autorisé l’attention, l’approbation ou le blâme.” – *A ford.*

Az ebben kifejezésre jutó elvet nyilvánvalóan azért fogalmazták meg így, hogy kizárja a prominens közéleti személyiségek múltjában való, széles körben elterjedt vájkálást, ami az amerikai közvélemény számára is nagyon ismerős, és – sajnálatos módon – túlságosan is a közönség kedvére való. A kevésbé prominens személyiségek ugyanakkor nem jogosultak magánéletüknek a „*silence absolu* kifejezéssel jelzett teljes körű védelmére, amire esetleg jogot formálnának, ám annyira mégis igényt tarthatnak, hogy a legszűkebb értelemben vett magánéletük részletei ne legyenek pőrén kitéve a közösség kíváncsiszkodásának. [216. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

ket is bizonyos mértékig hasonló kiváltságok illetik meg.⁴⁵ A szabály nem tiltja semminek sem a nyilvánosságra hozatalát olyan személyek részéről, akik ezt valamely közszolgálati vagy privát kötelességük teljesítése közben – akár a jog, akár az erkölcs felhatalmazása alapján – teszik meg, továbbá akkor sem, ha a közzétételt valaki saját ügyeinek vitele során hajtja végre olyan esetekben, amelyben érintett.⁴⁶

3. A jog többnyire nem biztosít semmiféle jóvátételt a magánszféra megsértése esetén, ha az szóbeli közlés útján valósul meg, és nem áll fenn konkrét károkozás. Ugyanezek a megfontolások vonatkoznak a magánügyek szóbeli és írásbeli nyilvánosságra hozatala közötti különbségtételre is. A rágalmozás ellen védelmet nyújtó jog különbséget tesz a szóbeli rágalmozás (slander) és az írásbeli rágalmozás, illetve becsület-sértés (libel) esetei* között: az előbbi általában korlátozott felelősségre vonással jár, míg az utóbbi súlyosabb következményeket von maga után.⁴⁷ A szóbeli kommunikációból származó jogsérelem általában olyan csekély, hogy azt a jog – a szólásszabadság érdekében – akár teljes mértékben figyelmen kívül is hagyhatja.⁴⁸

⁴⁵ *Wason v. Walters*, L. R. 4 Q. B. 73; *Smith v. Higgins*, 16 Gray, 251; *Barrows v. Bell*, Gray, 331. [217. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

⁴⁶ A magánlevelek közzétételének megakadályozására szolgáló jog ilyen korlátozását korán elismerték: „Ám olyan alkalmakkor, amelyek megkívánják vagy igazolják bizonyos levelek nyilvánosságra hozatalát vagy nyilvános felhasználását, [azoknak a személyeknek, akiknek a leveleket címezték] a levelek íróját megillető jogok csorbítása nélkül meg lehet, sőt hallgatólagosan meg is kell, hogy legyen a joguk bármely levél vagy levelek közzétételéhez, amelyet vagy amelyeket nekik címeztek; ez a jog azonban szigorúan az ilyen esetekre korlátozódik. Így tehát valaki egy polgári perben vagy [a méltányosságon alapuló] *equity* jegyében folytatott eljárás során olyan mértékig jogosan használhatja fel vagy teheti közzé az ilyen levél vagy levelek tartalmát, ami szükséges és megfelelő az efféle keresetek fenntartására való jog megalapozásához vagy ugyanezen esetekben a védekezéshez. Ha tehát az illetőt a levél írója a nyilvánosság előtt megrágalmazza, rossz színben tünteti fel vagy meggyanúsítja valamely helytelen viselkedéssel, akkor az illető az ilyen levél vagy levelek bizonyos részeit nyilvánosságra hozhatja, de nem az ahhoz szükséges mértéket meghaladóan, ami jelleme szilárdságának vagy jó hírnevének megőrzéséhez kell, vagy ami felmentheti őt az igazságtalan rágalmozással és gyalázkodással szemben. *Story, J. Folsom v. Marsh*, 2 Story, 100, 110, 111 (1841).

Drone bíró úr nyomatékosan tagadta, hogy a levelek címzettjének bármilyen joga lenne a leveleket nyilvánosságra hozni, bár a tagadó álláspontját alátámasztó érvelése nem látszik megalapozottnak. *Drone on Copyright*, 136–139.

* A különbségtétel részleteit illetően lásd az amerikai szakirodalomban fellelhető definíciókat. A *libel* fogalmát illetően például ez talán a legrövidebb: „Defamation by writing such as in a newspaper or a letter.” – *A ford.* <http://resources.lawinfo.com/index.cfm?action=dictionary&show=main/dict-l.htm>

⁴⁷ *Townshend on Slander and Libel*, 4th ed., 18; *Odgers on Libel and Slander*, 2nd ed., 2. [217. oldal, 3. jegyzet az eredetiben.]

⁴⁸ „Mindaddig azonban, amíg a pletykát – bárkire vonatkozott is – szóban híresztelték, az csupán igen kis területen terjedt el, és az illető közvetlen ismerőseinek körére korlátozódott. Nem ért el vagy éppen csak hogy eljutott azokhoz, akik az illető személyről semmit sem tudtak. Az illető nevét, életvitelét vagy beszédmódját nem tette ismerőssé idegenek számára, és ami a lényeg, megkímélte őt attól a fájdalomtól és megaláztatástól, ami együtt járt volna azzal, ha tudja, hogy pletykálnak róla. Az ember ritkán hallott saját magáról olyan szóbeli pletykát, ami egyszerűen csak nevetségessé tette, vagy csak a jogosan fenntartott magánszféráját sértette, de nem jelentett kifejezett támadást a jó hírneve ellen. Ennélfogva lelki békéje és életének nyugalma csupán csekély zavart szenvedett.” E. L. Godkin: „*The Rights of the Citizen: To His Reputation.* (Az állampolgár jogai: jó hírnevéhez). *Scribner's Magazine*, July 1890. 66.

Knight Bruce alkancellár a *Prince Albert v. Strange* perben (2. Degex & Sm. 652, 694) kijelentette, hogy a műalkotások magánkézből való megtartásának jogát illetően különbséget kell tenni a műtárgyakra vonatkozó szóbeli közlés és a róluk készült írásbeli leírás, illetve katalógus között. [217. oldal, 4. jegyzet az eredetiben.]

4. A tényeknek a privát szférában való megtartására vonatkozó jog megszűnik, ha azokat maga az érintett személy hozza nyilvánosságra, vagy a közlés az ő hozzájárulásával történik. Ez nem más, mint annak a szabálynak egy újabb alkalmazása, amely az irodalmi és művészi alkotásban megtestesülő tulajdonra vonatkozó jogban már megszo-kottá vált. Az ennek alapján eldöntött esetekből kiindulva határozhatjuk meg, hogy mit kell nyilvánosságra hozatalnak tekinteni: ebben az összefüggésben az a legfontosabb elv, hogy a korlátozott körű terjesztésre szánt magánjellegű közlés jogi értelemben nem jelent nyilvánosságra hozatalt.⁴⁹

5. A közzétett anyag igazságtartalma nem nyújt elégséges alapot a védekezéshez. A jognak nyilvánvalóan nem kell figyelembe vennie a nyilvánosságra hozott anyagok igaz vagy hamis voltát. Nem az egyént érő sérelem az, amiért jóvátétel vagy megelőző intézkedés kívántatik meg, hanem a magánszférához való jog sérelme. Az előbbit illetően ugyanis a rágalmazás és becsületsértés elleni jogvédelem talán elegendő. Az utóbbi viszont nem csupán azt a jogot foglalja magában, hogy az egyén megakadályozhassa hamis kép közzétételét a magánéletéről, hanem a magánszférájába tartozó dolgok bármilyen fajta lefestésének a megakadályozására való jogot is.⁵⁰

6. Az sem nyújt védekezési alapot, ha a közzététel nem rosszhiszeműen történik. A személyes rosszakarat ugyanis nem tartozik a sérelem összetevői közé, semmivel sem inkább, mint a személy vagy annak tulajdonai ellen elkövetett birtokháborítás bármely közönséges esetében. Így a rágalmazási vagy becsületsértési cselekményeknél a common law értelmében sohasem volt szükséges kimutatni a rosszindulatot, kivéve bizonyos védekezések cáfolatakor, például akkor, ha a nyilvánosságra hozatal kiváltságos elbírálás alá eső körülmények között történt, illetve (ennek az államnak és másoknak a joggyakorlatában) akkor, amikor a kifogásolt állítás igaznak bizonyult. A megvédendő magánszférába való behatolás ténye egyaránt jogellenes és egyaránt teljes mértékben megállapítható minden esetben, függetlenül attól, hogy maguk a motívumok, amelyek az elkövetőt rábírták a jogsértés szóban vagy írásban történő végrehajtására, önmagukban véve büntetendőek-e vagy sem. Hasonlóképpen, a jellemen esett szégyenfolt – és bizonyos mértékig az ember lelki békéjének szándékos provokáció útján való felborítása – szintén a rágalmazás eredményének számít, tekintet nélkül az annak megtörténtéhez vezető motívációra. Az egyén számára károsnak tekintett esetekben alkalmazott szabály ugyanaz, mint ami áthatja a káreseményekkel, illetve a kártérítéssel kapcsolatos jog egészét, melynek alapján az ember felelősségre vonható szándékos cselekedeteiért, még akkor is, ha azokat nem gonosz szándékkal hajtja végre; és a társadalom szempont-

⁴⁹ Lásd *Drone on Copyright*, 121, 289, 290. [218. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

⁵⁰ Hasonlítsuk össze a francia törvénnyel: * „Az, hogy a törvény még akkor is tiltja a magánélet körébe való betörést, ha a bűnös szándék megállapítása nem történik meg, annak a lehetőségnek a kizárásaként is értelmezhető, hogy a védelem vitathassa a tények helyállóságát, [ugyanis] amikor ebben a kérdésben vitára került sor, a jogorvoslat akár rosszabb is lehetett, mint maga a sérelem.” *Circ. Mins. Just.*, 4 Juin, 1868. *Rivière Code Français et Lois Usuelles*, App. Code Penn. 20 n(a). [218. oldal, 2. jegyzet az eredetiben.]

* Az idézet az eredetiben franciául szerepel: „En prohibant l’envahissement de la vie privée, sans qu’il soit nécessaire d’établir l’intention criminelle, la loi a entendue interdire toute discussion de la part de la défense sur la vérité des faits. Le remède été pire que le mal, si un débat avait pu s’engager sur ce terrain.” – *A ford.*

jából károsnak tekintett törvénysértések igen széles körében is ugyanez az elv számít mérvadónak.

A magánszférához való jog sérelmeinek orvoslataira nézve iránymutatás található a rágalmazásra, illetve az irodalmi és művészi alkotásokban megtestesülő [szellemi] tulajdonra vonatkozó jogban is:

1. Kártérítés megítélése (minden esetben).⁵¹

Az érzelmeket ért sérelemért még anyagi kár okozása nélkül is jelentős jóvátétel rendelhető el, ugyanúgy, mint a rágalmazás és becsületsértés esetén.

2. Ideiglenes tiltó végzés (az esetek igen korlátozott körében).⁵²

3. Kétségtelenül kívánatos lenne, hogy az egyén magánszférája a büntetőjog által biztosított fokozott védelemben részesüljön, ehhez azonban új törvények meghozatalára lenne szükség.⁵³ A társadalom talán helyesnek tekintené, ha az emberek magánszférájából ellesett dolgok nyilvánosságra hozatalával szemben csak szűkebb határok között lehetne büntetőjogi eszközöket alkalmazni, azonban nem vonható kétségbe, hogy a közösség olyan mértékben érdekelt az efféle sérelmek megakadályozásában, ami elegendően igazolja ilyen jogorvoslatok bevezetését. Ugyanakkor a társadalom védelme elsősorban az egyén jogainak elismerésén keresztül valósul meg. Minden ember csakis a saját cselekedeteiért és mulasztásaiért felelős. Amennyiben megbocsátja vagy elnézi a jogsértést, amit elszenvedett, miközben megfelelő fegyver áll rendelkezésére a védekezéshez, ő maga felelős az eredményekért. Amennyiben ellenáll, a közvélemény a tá-

⁵¹ Vö. *Drone on Copyright*, 107. [219. oldal, 1. jegyzet az eredetiben.]

⁵² Vö. *High on Injunctions*, 3d ed., § 1015; *Townshend on Libel and Slander*, 4th ed., §§ 417a—417d. [219. oldal, 2. jegyzet az eredetiben.]

⁵³ A következő törvényjavaslat fogalmazványát William H. Dunbar úr, a bostoni ügyvédi kamara tagja készítette, mérlegelendő javaslatként a törvényhozás számára:

„1. §. Az a személy, aki valamely újságban, folyóiratban, magazinban vagy más rendszeresen megjelenő kiadványban másvalakinek a magánéletére vagy magánügyeire vonatkozó állítást tesz közzé, annak ellenére, hogy ez a másik személy írásban kérte, hogy ilyen állítások vagy rá vonatkozó bármilyen állítások közzététele ne történjen meg, az fegyházban letöltendő, öt évig terjedő börtönbüntetéssel vagy két évig terjedő börtönbüntetéssel, vagy pedig ezer dollárig terjedő pénzbüntetéssel sújtható, a következő feltételek szem előtt tartása mellett. Olyan személyek esetében, akik valamely közhivatalnoki állást vagy tisztséget töltenek be vagy a múltban betöltöttek, vagy pedig ilyen pozíció elnyerésére törekednek, továbbá akik ilyen állás tekintetében rájuk vonatkozó közlemény megjelenése idején jelölti státuszban vannak vagy az adott időpontban felmerült az arra való jelölésük, a törvény szellemében az adott személy viselkedésére vagy ilyen állás betöltésére való alkalmasságára vonatkozóan tett semmiféle állítás nem tekinthető a magánéletre vagy magánügyekre vonatkozó állításnak; továbbá ugyanez vonatkozik mindenféle állításra bármely személy olyan cselekedeteit illetően, amelyeket az saját üzleti vállalkozásában, szakmájában vagy hivatásában tesz, valamint azokra az állításokra is, amelyek bárkinek a tisztségével, szakmájával, üzleti tevékenységével vagy hivatásával kapcsolatban az adott személyt kitértetett helyzetbe hozzák a közvélemény szemében, vagy a közvélemény megítélésének kitett prominens státust betöltő vagy arra törekvő személy alkalmasságával kapcsolatos az adott pozíció tekintetében, illetve az illető személy üzleti vagy szakmai tevékenysége, vagy hivatásának gyakorlása körében; és e törvény szellemében nem tekinthető az érintett személy magánéletére vagy magánügyeire vonatkozóan semmiféle olyan állítás, ami az illetőnek a nyilvánosság előtt történt cselekedeteivel kapcsolatos, sem pedig bármely olyan tényfeltáró állítás, ami közérdekű vagy általános érdeklődésre tarthat számot.

2. §. Nem mentesít az 1. §. alapján indított büntetőeljárás lefolytatása alól ha bebizonyosodik, hogy a kifogásolt állítás igaz, vagy hogy annak közzététele hamis vád nélkül történt, azonban senki sem büntethető semmiféle, a nyilvánosság előtt tett állításáért, ha erre olyan körülmények között kerül sor, amelyek a megbélyegző vagy becsületsértő közlések kiváltságos kezelését biztosítják.

mogatására siet. Rendelkezik tehát valóban ilyen fegyverrel? Úgy véljük, hogy a common law felruházta ilyen fegyverrel, ami az évszázadok lassú tűzében kovácsolódott ki, és ma is pompásan a kezébe simul. A common law mindig is elismerte az ember jogát ahhoz, hogy otthona bevehetetlen vár legyen,* ahová gyakran még a törvény képviselői sem hatolhatnak be kötelességük teljesítése érdekében. Bezárhatják-e vajon bíróságaink a főbejáratot a fennálló hatóságok előtt, miközben a hiú és tolakodó kíváncsiszkodás előtt szélesre tárják a hátsó ajtót?